

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dáša Majdová

**Prožívání volného času u adolescentů ubytovaných
v domově mládeže**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití uvedených informačních zdrojů.

V Olomouci dne 8.4. 2015

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Pavle Vyhnákové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 VOLNÝ ČAS	7
1.1 Pojem volný čas	7
1.2 Funkce volného času	9
2 OBDOBÍ ADOLESCENCE A VOLNÝ ČAS	12
2.1 Psychologické aspekty období adolescence	13
2.2 Životní styl a volnočasové aktivity adolescentů.....	15
3 VOLNÝ ČAS V DOMOVĚ MLÁDEŽE	18
3.1 Výchova ve volném čase a pedagogika volného času.....	18
3.2 Domov mládeže a volný čas.....	20
3.3 Role vychovatele.....	23
4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V DOMOVĚ MLÁDEŽE	27
4.1 Cíle průzkumu	27
4.2 Průzkumné otázky	27
4.3 Metoda sběru a zpracování dat.....	28
4.4 Popis průzkumného souboru	28
4.5 Analýza dat.....	30
4.6 Vyhodnocení průzkumných otázek	55
4.7 Závěrečné shrnutí výsledků.....	59
ZÁVĚR	63
SEZNAM ZKRATEK	65
SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	66
PŘÍLOHY	70
ANOTACE	80

ÚVOD

Téma bakalářské práce zaměřené na prožívání volného času u adolescentů ubytovaných v domově mládeže jsem si zvolila zejména z toho důvodu, že je mi profesně blízké. Pracuji jako vychovatelka v Domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb v Kroměříži. Jedním z mých hlavních pracovních úkolů je podílet se na zabezpečování nabídky smysluplného trávení volného času u svěřených žákyň.

Náš domov mládeže nabízí ubytovaným studentům pestrou paletu pravidelných volnočasových aktivit nejrůznějšího zaměření: kroužky výtvarné a rukodělné, sportovní, kulturní a taneční. Vedle pravidelných aktivit mají studenti možnost účastnit se mnoha jednorázových akcí (*Zájmová činnost* [online]¹).

Účast na jednotlivých zájmových činnostech je samozřejmě dobrovolná. Záleží na každém studentovi, jaké činnosti dává přednost. Preferovaná volba je ovlivněna mnoha faktory: osobnostními (např. temperament, vnitřní motivace, preferovaný životní styl), sociálními (kupř. vliv návyků z rodinného prostředí, vliv vrstevníků), i situačními (únava, množství úkolů do školy ad.). Jedním z faktorů, který hraje bezesporu důležitou roli při volbě způsobu trávení volného času, je uspokojení, které mladému člověku ta nebo ona činnost přináší - zda a jak moc se mu líbí, zda a do jaké míry ho baví.

Bakalářská práce bude členěna na část teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je na základě rešerše odborné literatury popsat vybrané tematické okruhy, které jsou obsahem praktické části. V úvodní kapitole bude vymezena nejen základní terminologie pedagogiky volného času, ale i některé definice volného času z pohledu sociologického. Obsah druhé kapitoly bude zaměřen na faktory, které ovlivňují způsob využívání volného času u žáků v období adolescence. V následující kapitole se zaměříme na volnočasové aktivity v domově mládeže. V úvodu krátce popíšeme postavení domovů mládeže ve školské soustavě s ohledem na platnou legislativu. Následující podkapitoly budou již přímo věnovány problematice trávení volného času v domově mládeže, pedagogice volného času, mimoškolní výchově a rovněž roli vychovatele při zajišťování a vedení zájmových činností.

Závěrečná kapitola, jejímž hlavním obsahem je prezentace dat průzkumného šetření, naváže na předchozí teoretické poznatky. Cílem průzkumu je na základě analýzy dat z dotazníkového šetření vyhodnotit informace o prožívání volného času v souboru respondentů (adolescentů)

¹*Zájmová činnost*. [online]. SŠHS Kroměříž. [cit 2014-011-07]. Dostupné z WWW: <http://www.hskm.cz/cz/domov-mladeze/zajmova-cinnost.html>

ubytovaných v domově mládeže. Šetření bude založeno na následujících průzkumných okruzích, jejichž vyhodnocení bude odrážet stanovené dílčí cíle průzkumu: 1) Preference způsobu a časová dotace trávení volného času u respondentů v domově mládeže v dimenzích aktivní vs. pasivní trávení volného času a množství času, které volnočasovým aktivitám věnují; 2) psychologické aspekty trávení volnočasových aktivit (prožívání a emoční doprovod, tj. zda při nich pociťují radost, zda se na ně předem těší, zda preferují prožívání napětí, soutěžení či naopak uvolnění a relaxace ad.); 3) favorizované volnočasové aktivity; 4) motivace ke zvoleným aktivitám; 5) role a vliv elektronických zařízení a elektronických médií na způsoby trávení volného času v dnešní mladé „počítačové generaci.“ Soubor bude složen z chlapců a dívek ubytovaných v Domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb Kroměříž.

Z metodologického hlediska lze práci typově zařadit jako průzkumné šetření. V práci využijeme metody sběru dat (analýza a rešerše odborných zdrojů, dotazníkové šetření) a metodu analýzy dat. Na závěr dojde k interpretaci získaných výsledků. Výstupem práce bude doporučení pro praxi vychovatele.

1 VOLNÝ ČAS

Výraz volný čas asociuje u každého člověka něco jiného, zpravidla však cosi příjemného. Ve volném čase dochází k uplatňování aktivit a činností, do nichž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jich na základě svobodného rozhodnutí – tyto činnosti mu přinášejí příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, s. 13). Ve volném čase, tak jak je chápán v běžném úzu, má člověk možnost věnovat se činnostem, které má rád, kterého baví a uspokojují. Volný čas je tedy opakem času plnění povinností, které člověk vykonat musí. Jak uvádí Vážanský a Smékal, v odborné literatuře o volném čase se nacházejí četné pokusy definovat volný čas, v nichž se ukazuje značná variabilita jednotlivých významů, které podle svého zaměření preferují akcent ekonomický, sociologický, kulturní či pedagogický. Jedna z definic vymezuje volný čas jako „časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnosti nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně, a tato činnost mu přináší uspokojení a příjemné zážitky“ (Vážanský, Smékal, 1995, s. 17).

Teoretické zakotvení s ohledem na téma naší práce je zprostředkováno uceleným poznáním systému aktivit a institucí volného času, které je zprostředkováno vědou o volném čase a pedagogikou volného času. Věda o volném čase zkoumá vznik volného času, rozvoj jeho rozsahu a funkcí i podmíněnost společenským kontextem (Hájek et al., 2008, s. 12). Něktými dílčími aspekty vědy o volném čase se budeme zabývat v této kapitole.

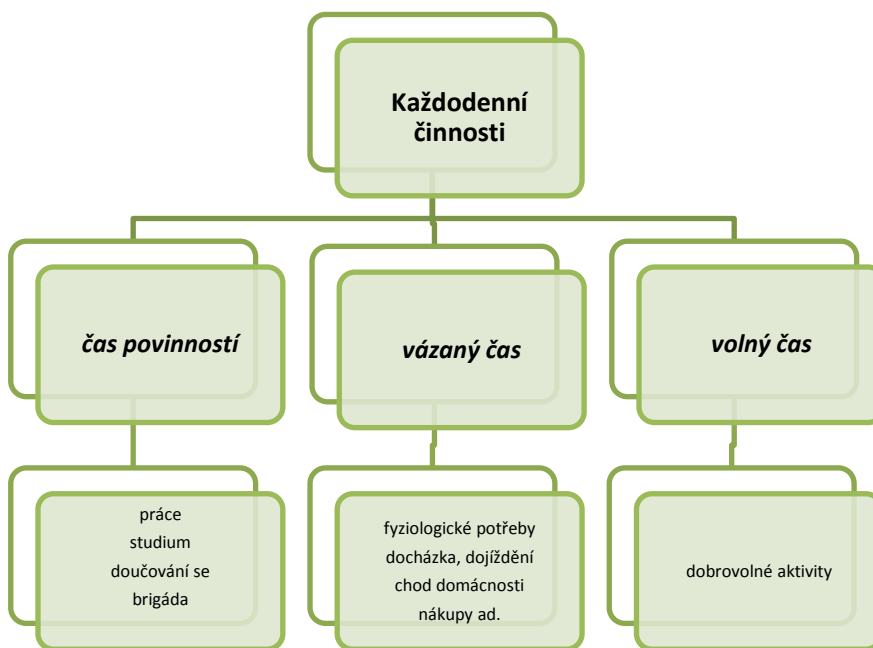
1.1 Pojem volný čas

Pojem volný čas můžeme vymezit pomocí kategorizace každodenních činností do tří základních bloků denních aktivit: 1) čas pracovní (který je u dětí a dospívajících věnován návštěvě školy, zatímco pro dospělé představuje dobu výdělečné činnosti), 2) čas vázaný (zahrnující např. uspokojování fyziologických potřeb) a 3) čas volný (Vyhnálková, 2014, s. 6) – viz obr. 1

V nejširším vymezení je tedy volný čas tou částí lidského života, která se odehrává mimo čas plnění povinností. V přísném slova smyslu je jeho součástí i čas vázaný, zahrnující biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygiena) a činnosti jako jsou starost o chod rodiny či plnění si rodinných povinností, dojíždění do práce nebo do školy (Hájek et al., 2008, s. 10). Jedná se o jakýsi druh „povinností“ ve volném čase. Jak uvádí Pávková, hranice

mezi sférou povinností a volného času nelze přesně určit. Do sféry povinností lze mimo potřeb a činností v čase vázaném zařadit i ty, které vyplývají z vnitřního přesvědčení či motivace, jako jsou „povinnost“ dále se vzdělávat či „pracovat na sobě“ v souvislosti s povoláním, studiem, či kulturním rozhledem, např. doučování se cizího jazyka, učení se hry na hudební nástroj apod. (Pávková, 1999, s. 11).

Obr. 1 „Bloky“ každodenních činností

Zdroj: autorka podle Hájek et al., 2008

V naší práci budeme užívat pojem volný čas v intencích, které vymezuje Pávková, totiž oddělený od sféry povinností, do kterých lze vlastně řadit kupř. i spánek, osobní hygienu, dojíždění do školy či „nucené práce“ na zahradě jakožto úkol zadaný rodiči. Podle Pávkové se pod pojem volný čas běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, či dobrovolné vzdělávání (Pávková, 1999, s. 15).

Hofbauer vymezuje volný čas jako dobu, kdy jedinec nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají ze sociálních rolí. Ve volném čase dochází (což je pro naši práci důležité) k uplatňování aktivit a činností, do nichž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jich na základě svobodného rozhodnutí. Činnosti ve volném čase mu přinášejí příjemné požitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, s. 13). Rovněž podle Spousty je volný čas sférou relativně svobodné formy činností. Z tohoto důvodu je subjektivně pocíťován jako nejcennější čas. U volného času je významná možnost seberealizace jedince. Lidé tak směřují

k činnostem, které jim tento pocit dávají a vyhledávají aktivity, v nichž se cítí spokojeni, které přispívají k pocitům naplněnosti života (Spousta et al., 1996).

Pokud vyjdeme z určitého zjednodušení, lze jako nejvíce charakteristický znak volného času označit dobrovolnost, tedy ono známé „mohu, ale nemusím.“ Specifičnost volného času tkví právě ve svobodné volbě jedince při výběru nejrůznějších aktivit provázených intenzivními prožitky. Volný čas se dá vyjádřit i opačně, tedy negativně. V tomto případě se volný čas specifikuje tím, co jím není. Z celkového času dne se tedy oddělí čas práce, plnění sociálních závazků a uspokojování biologických potřeb. Časový úsek, který zůstane, se označí jako volný čas (Vyhnálková, 2014, s. 5).

Poláčková v souladu s výše uvedeným uvádí, že v hospodářsky vyspělých průmyslových zemích spočívá hodnota volného času v útěku a relaxaci od práce. Neomezené množství „volného času“ podle autorky například nezaměstnaným zabraňuje v tom, aby ho využívali (Poláčková, 2001, s. 165).

1.2 Funkce volného času

Jak uvádí Vážanský a Smékal, v odborné literatuře se často při vysvětlování volného času zabývají autoři jeho funkcemi. Například R. Havighurst se domníval, že se volný čas musí starat o účast na sociálním životě, poskytovat možnosti k zajímavému prožití a tvůrčímu vyjádření osobnosti. M. Kaplan tvrdil, že volný čas má rozvíjet vědomí vlastní individuality, neumožňovat negativní zážitky a podněcovat tvůrčí síly v člověku (Vážanský, Smékal, 2001, s. 26).

Podle německého teoretika Opaschowského může mít volný čas následující funkce:

- volný čas jako *rekreace k zotavení*,
- volný čas jako *kompensace*, tj. vyrovnání toho, co se v ostatním životě nedostává či nedaří,
- volný čas jako *katarze* v podobě osvobození a odreagování od potlačených emocí a napětí,
- volný čas jako *ventil* k uvolnění přebytečné energie,
- volný čas jako *konzum*, tj. prostředek k užívání věcí a produktů,
- volný čas jako *kontrast*, tj. protiklad vůči převládajícím povinnostem (in Vážanský, 2001, s. 33).

Opaschowski dále uvádí šest nezbytných prvků volného času:

- 1) *časová variabilita* - člověk může pružně reagovat na situaci a podle toho vybírat aktivitu, která je pro něj v této situaci vhodná,
- 2) *dobrovolnost* - intenzita, pravidelnost, kontinuita činností je závislá na osobních vlastnostech, sklonech a zájmech,
- 3) *bez nátlaku* - jedná se o otevřenou možnost jednat bez donucení a tlaku k výkonu,
- 4) *možnost volby* - aktivity se provádí podle vlastních preferencí z různých nabídek,
- 5) *rozhodovací schopnost* - možnost sám určovat a revidovat svá rozhodnutí,
- 6) *vlastní iniciativa* - vycházející z vlastních potřeb a schopností (Vážanský, 2001, s. 34).

S rostoucí racionalizací a byrokratizací pracovního procesu roste potřeba jedinců rozvíjet své schopnosti spontánně a kreativně v rámci volného času, tedy především v oblasti zábavy, hry, sportu, kultury a politiky. Mezi tyto schopnosti, které může jedinec rozvíjet v rámci volného času, patří např. schopnost komunikace, kooperace, řešení problémů a konfliktů, schopnost abstrakce, citlivost, fantazie, nové nápady (inovace). Zde se otvírá pole pro pedagogiku volného času.

Česká autorka zabývající se volným časem J. Pávková uvádí, že volný čas lze využít k odpočinku, rekreaci, zábavě, zájmové činnosti, dobrovolnému vzdělávání či dobrovolné společensky prospěšné činnosti (Pávková, 2002, s. 40). Aktivity prováděné ve volném čase slouží k obnově pracovních schopností, překonávání únavy a vyvážení jednostranného zaměstnání. V dětském věku a pubescenci nejsou činnosti ve volném čase ostře odděleny od her, činností učebních a pracovních.

Vyhnálková ve své práci prezentuje členění funkcí volného času podle slovenské autorky E. Kratochvílové, blízké pedagogice volného času, neboť klade důraz na pedagogický rozměr volného času. K funkcím volného času patří:

- *zdravotně hygienická* - zahrnuje kompenzaci zátěže, odpočinek a rekreaci,
- *seberealizační* - znamená, že člověk chce a může ve volném čase rozvíjet své zájmy, individuální předpoklady, nadání a schopnosti,
- *formativně výchovná* - vyjadřuje pedagogický potenciál volného času jako prostor pro formování osobnosti člověka, jeho tvořivosti, mravních vlastností, charakteru, vůle a motivace,
- *socializační (společenská)* - představuje vytváření podmínek k navazování sociálních kontaktů a vztahů ve volném čase, a to nejen v rámci vrstevnických skupin, ale také

v širším kontextu celé společnosti, do níž se zapojujeme a již spoluvytváříme svou aktivní účastí,

- *preventivní* - znamená možnost a příležitost trávit volný čas přínosnými aktivitami, jež napomáhají u každého jednotlivce i celé společnosti předcházet vzniku a rozvoji sociálně patologických jevů (Vyhnálková, 2014, s. 12).

Pávková se spolupracovníky ve své práci uvádí výňatek Charty výchovy pro volný čas, která byla navržena komisí pro výchovu a vzdělávání Světového sdružení pro rekreaci a volný čas (World Leisure and Recreation Association, WLRA). Účelem této charty, z jejíhož obsahu lze nepřímo odvodit některé funkce volného času, je poskytnout vodítko pro pracovníky, kteří se přímo podílejí na výchově dětí a mládeže a zároveň je informovat o principech, na nichž mají být založeny postupy volnočasové výchovy. V této části představujeme některé funkce vymezení volného času v intencích Charty, tak jak jsou prezentovány v práci Hofbauera:

- Volný čas poskytuje příležitost pro širokou škálu možností, sebevyjádření a činností, které v sobě zahrnují prvky tělesné, duševní, sociální, umělecké i duchovní.
- Volný čas představuje jeden z nejdůležitějších zdrojů osobnostního rozvoje a významně přispívá ke kvalitě života.
- Volný čas podporuje zdraví a osobní pohodu. Nabízí řadu příležitostí umožňujících jednotlivcům i skupinám výběr činností a zkušeností, které odpovídají jejich potřebám, zájmům a hodnotám. Volný čas má pro lidi nejvyšší přínos tehdy, pokud mohou sami určovat způsob, jak ho budou trávit (Pávková et al., 1999, s. 32).

Ve výchově mimo vyučování, tak jak je uplatňována například i v domovech mládeže, se uplatňují všechny shora uvedené funkce. Nabízené volnočasové aktivity kompenzují školní zátěž, umožňují žákům se prostřednictvím těchto aktivit realizovat, jsou zacílené i na poznání (např. besedy s cestovateli), umožňují se žákům společně setkávat a v neposlední řadě slouží i jako prevence sociálně patologických jevů.

2 OBDOBÍ ADOLESCENCE A VOLNÝ ČAS

Jak uvádí Spousta, náplň volného času se mění s věkem. Předškolní dítě nerozlišuje mezi hrou a prací. Ve školním věku již může trávení volného času částečně splývat s plněním některých úkolů, zejména školních. Dítě školou povinné plní některé povinnosti na úkor svého volného času. Puberta je podle autora charakteristická změnou zájmového zaměření. Seberealizace nemusí být spojována jen se školou. Ani teoreticky nadaný adolescent se stále neučí, ani by se učit neměl (Spousta, 1997, s. 48). Jak jsme uvedli výše, jednou z funkcí volného času je kompenzace jednostranně zaměřené činnosti.

Adolescenci lze vymezit jako období přechodu od dětství k dospělosti, v němž dochází k nejvýraznějším psychosociálním změnám. Dospívání můžeme označit za jednu z nejdůležitějších životních etap. Dítě se mění v dospělého, což sebou přináší řadu komplikací a náročných situací. To se poté odráží v konfliktních situacích mezi dospělými a dospívajícími (Macek, 1999, s. 19). Je nezastupitelnou úlohou rodičů, učitelů, vychovatelů či trenérů, aby pomohli dotyčnému jedinci úspěšně proplout nástrahami dospívání. U děvčat začíná adolescence kolem 16 roku, u chlapců asi v 17 letech a na konci tohoto vývojového období se vývojové rozdíly mezi pohlavím vyrovnávají. Podle Šimíčkové-Čížkové a jejich spolupracovníků se horní věková hranice adolescence nedá přesně stanovit, neboť dosažení dospělosti je ovlivněno celou řadou faktorů, společenských i kulturních (Šimíčková-Čížková et al., 2001, s. 125).

Podle Taxové bývá adolescence označována jako období multiprocésů, neboť v tomto období „pozvolna i bouřlivě, následně i současně, proporčně i nevyváženě, intenzivně i utlumeně, harmonicky i disharmonicky komplexně i jednostranně probíhá řada procesů, které se označují jako procesy růstu, zrání, dospívání a vyspívání, vývoje, socializace, osamostatňování, vyhraňování, formování apod.“ (Taxová 1987, s. 59).

Dnešní adolescenti se na rozdíl od předchůdců z minulých desetiletí odlišují řadou svobod - v projevu, názorech, hodnotové orientaci, cestování, navazování partnerských vztahů či sexuální aktivitě. Oproti klasickým popisům dokládají Kalhous s Obstem, že období dospívání není nutně bouřlivé a konfliktní. Řada novějších studií dokumentovala u většiny dospívajících vývoj probíhající bez významnějších psychologických obtíží. „Naopak, zdá se, že většina teenagerů má radost ze života a jsou sami se sebou vyrovnaní a spokojení. Převládá hrdost na nové tělesné znaky. Dospívající přijímají hodnoty svých rodičů a optimisticky se dívají na budoucnost“ (Kalhous, Obst, 2002, s. 67).

Jedním z důležitých faktorů, které pomáhají prožít adolescenci bez větších osobnostních a sociálních otřesů, je i kvalita trávení volného času či preference zájmů. Jiným způsobem bude adolescenci prožívat mladý hoch, který veškerý volný čas tráví poflakováním, kouřením a popíjením alkoholu s partou podobně orientovaných kamarádů, a jinak chlapec, který se od mládí věnuje např. basketbalu či hře na klavír, a jemuž veškerý volný čas vyplňuje jeho zájem. Většina mladých lidí nepatří ani do jednoho „extrému“ a využívá volný čas k odpočinku, relaxaci nebo věnování se zájmům, které považuje za hobby – tedy způsobem, jakým ho v souladu s odbornou literaturou pojmáme v naší práci.

O tom, které aktivity bude ve volném čase adolescent preferovat a jakým způsobem ho bude trávit, rozhodují jednak psychologické, osobnostní faktory (motivace, zájmy, potřeby a hodnotová orientace, ale i temperament či charakterové vlastnosti), jednak faktory sociální, kde hlavní roli v období adolescence hrají vrstevníci. Nelze pominout ani vliv rodinného prostředí, vliv učitelů, vychovatelů, trenérů, vedoucích kroužků, zkrátka všech důležitých osob, které mladému člověku pomáhají utvářet jeho životní styl. Osobnostním faktorům se věnujeme v následující části.

2.1 Psychologické aspekty období adolescence

K lepšímu pochopení vlivu faktorů uvedených v názvu podkapitoly na preferenci a prožívání volnočasových aktivit uvedeme v krátkosti vymezení uvedených pojmů.

Pojem *motivace* vysvětluje „psychologické důvody chování, jeho subjektivní význam a současně vysvětluje pozorovatelnou variabilitu chování, proč se různí lidé orientují na různé cíle“ (Nakonečný, 1996, s. 12). V psychologii, která se primárně zaměřuje na zkoumání motivů a motivace lidského jednání, jsou podle Spousty otázky volného času směřovány na osobnost jako individuální psychologický celek člověka, jehož motivační faktory jsou podmiňovány biologickými dispozicemi a sociálními podmínkami, v nichž se nachází. Volný čas je pak u většiny autorů vymežován z hlediska psychologie následujícími funkcemi: 1) odpočinkem; 2) zábavou; 3) rozvojem osobnosti (Spousta et al., 1997, s. 30).

S motivací je v teorii vývojové psychologie nerozlučně spojen pojem potřeby. *Potřeby*, které jsou základem či obsahem motivace, se v psychologii tradičně dělí na 1) biologické potřeby (např. potřeba spánku, potřeba ukojení hladu) a 2) potřeby sociogenní, jako jsou potřeba sociálního styku, potřeba výkonu a společenského uznání, potřeba poznávací, potřeba estetická či potřeba hry a hraní (Vašátková, 2003, s. 20).

Zájem je získaný motiv, který se projevuje kladným emočním vztahem jedince k určité skutečnosti a k určitému druhu činnosti. Zájem se projevuje soustředěním pozornosti v příslušném směru, realizací určité činnosti, uspokojením z této činnosti a naopak nelibostí při jejím omezování. Zájmy se rozlišují obsahem (o co se člověk zajímá), rozvinutostí či hloubkou zájmu. Adolescent mívá zpravidla několik zájmů současně. Mohou to být zájmy příbuzné, vzájemně se podporující (současný zájem o různé druhy sportů, zájem o divadlo, literaturu a tance apod.) či zájmy nepříbuzné (např. zájmem o hru na hudební nástroj a šachy). Důležitým aspektem z hlediska zdravého vývoje adolescenta je kompenzační vztah různých zájmů, tak aby vyvažovaly jednostrannost zaměření a činily život pestřejším (Čáp, Mareš, 2001, s. 149). Na tvorbě zájmu dospívajícího člověka se podílí škola, vrstevníci a zejména životní styl rodiny.

Hodnoty a hodnotová orientace spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání (Sak, 2000, s. 65). Hodnotová orientace člověka se projevuje ve známém protikladu, zda *mít*, či *být*. Tedy zda schraňovat předměty materiální potřeby či se hnát za kvantem zážitků aniž se z nich stane prožitek na straně jedné nebo intenzivním prožíváním skutečnosti na straně druhé (Pávková et al., 1999, s. 29).

Z výše uvedených definic vyplývá, že dítě v průběhu vývoje získává preferenci k určitým zájmům, které ho baví a vnitřně naplňují (vnitřní motivace). Tyto zájmy, vyrůstající na terénu postupně zvnitřňovaných hodnot, uspokojují jeho potřeby, mezi něž patří i potřeba hraní či smysluplného trávení volného času. Tak se postupně rodí preference zájmů, které vedle školních povinností obsahově vyplňují adolescentův život v jeho volném čase.

Jeden z předních českých odborníků na sociologii dětí a mládeže P. Sak prováděl v roce 2000 rozsáhlé průzkumné šetření v populaci české mládeže. V oblasti zaměřené na zkoumání hodnot a hodnotový systém mládeže, se na prvním místě hodnotové hierarchie umístila hodnota „zdraví“, následovaná hodnotami „láska“, „životní partner“, „životní prostředí“, „přátelství“, „rodina a děti“, „svoboda“, „pravda, poznání“, „zajímavá práce“, „demokracie“, „plat“, „rozvoj osobnosti“, „úspěšnost v zaměstnání“, „vzdělání“, „být užitečný druhým lidem“, „uspokojování zájmů a koníčků“, „majetek“, „společenská prestiž“, „politická angažovanost“ ad. Hodnota „uspokojování svých zájmů a koníčků“ zaujala v žebříčku hodnot až 17. místo (Sak, 2000, s. 69 - 74), což je u mládeže poněkud překvapující.

2.2 Životní styl a volnočasové aktivity adolescentů

S aktivitami ve volném čase úzce souvisí životní styl. Jak uvádí Pávková, způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu (Pávková et al., 1999, s. 28). Termínem životní styl se označuje soubor názorů, postojů, návyků a chování, které mají trvalejší ráz a jsou pro každého jedince individuálně specifické, čili vystihují osobitost chování (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 153). Duffková vymezuje životní styl jako systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí, které jsou pro jedince typické (Duffková, 2008, s. 52). Podle Kubátové označuje pojmem životní styl systém, který je charakteristický provázaností jednotlivých částí a prvků v životě člověka. Provázanost je založena na kvalitativní souvislosti všech těchto částí (Kubátová, 2010, s. 13- 14).

V odborné literatuře se setkáváme se snahou o kategorizaci životního stylu. Žumárová rozlišuje tři kategorie:

- *Pracovně orientovaný životní styl* - profesionální činnost je vnímána jako ústřední smysl života a volný čas je chápán jako zbytková kategorie sloužící především k zotavení.
- *Hédonistický životní styl* - životní zájmy jsou umísťovány především do oblasti volného času, práce je brána jako zajištění prostředků k užívání volného času. Tento styl lze shrnout do bonmotu, „nežiji, abych pracoval, pracuji, abych žil“.
- *Celistvý životní styl* - jedinec se snaží omezit oddělení oblastí práce a volného času (Žumárová, 2001, s. 154-155).

Jinou kategorizaci nabízí Havlík, který životní styly člení rovněž do tří skupin, a to podle převažujících hodnot způsobu života:

- Životní styl s náplní studia provozují všichni ti, kteří hodně čtou, často chodí do divadla, jezdí na výlet za poznáním, ale také pravidelní televizní diváci.
- Životní styl s nejvyšší hodnotou hraní upřednostňují sportovci, sportovní fanoušci, hráči různých her a pravidelní návštěvníci zábavných podniků.
- Životní styl s rozjímáním preferují lidé zaměřeni na duchovní hodnoty, cvičící jógu či orientovaní na východní náboženské směry typu buddhismu (Havlík et al., 1996, s. 74 - 80).

Životní styl mladého člověka lze podle našeho názoru nejlépe zjistit podle struktury volnočasových aktivit. V letech 2001 až 2003 proběhla dvě průzkumná šetření zaměřená na získání informací o životním stylu mladé generace. Do průzkumného souboru byli zařazeni

studenti 1. až 4. ročníku gymnázií, středních odborných škol a odborných učilišť v Královéhradeckém kraji. Celkový počet respondentů v obou průzkumech činil 1323. Při zjišťování preferovaných činností se v odpovědích respondentů nejčastěji objevily položky „zájmová činnost“ (29, 7 %) a „čas strávený s kamarády“ (18, 1 %). (Kraus et al., 2004, s. 44).

Tab. 1 Preferované činnosti

Činnost	Četnost	%	Činnost	Četnost	%
Čas trávený s kamarády	265	18, 1	Nakupování	44	3, 0
Zájmová činnost	436	29, 7	Meditace	39	2, 7
Návštěva restaurace s přáteli	136	9, 3	Cestování	48	3, 3
Čas trávený s přítelem/přítelkyní	131	8, 9	Odpočinek	29	2, 0
Návštěva prarodičů	72	4, 9	Telefonování	15	1, 0
Péče o zvířata	59	4, 0	Četba	6	0, 4
Brigáda	81	5, 5	Modelaření	0	0, 0
Procházení se	53	3, 6	Braní drog	7	0, 5
Domácí práce (včetně zahrady)	46	3, 1			

Zdroj: Kraus et al., 2004, s. 44

Pokud data z průzkumného šetření porovnáme s kategorizací životního stylu podle Havlíka, poté nejčetnější „zájmová činnost“ by odpovídala životnímu stylu s náplní studia (v širokém slova smyslu), zatímco „čas trávený s kamarády“ a „návštěva restaurace s přáteli“ by odpovídaly životnímu stylu s nejvyšší hodnotou hraní.

Uvedený průzkum se zaměřil i na získání přehledu o denním a týdenním časovém snímku vzhledem k volnočasovým aktivitám respondentů. Z výsledku vyplynula průměrná hodnota volného času 6 hodin denně (42 hodin týdně). Vybíráme některé údaje (průměrné hodnoty) o denní časové dotaci jednotlivých činností. Z uvedených dat je patrné, že sledováním televize (videa) strávili respondenti průměrně více než jednu a půl hodiny, kultuře se za týden věnovali necelou hodinu, návštěvám diskotéky a tanci více než půl hodiny, pohybovým a sportovním aktivitám necelou hodinu a počítači a internetu něco málo přes půl hodiny. Zajímavý údaj přináší činnost „nuda, nicnedělání“, které se soubor respondentů „věnoval“ průměrně více než půl hodiny denně (Kraus et. al, 2004, s. 42).

Tab. 2 Průměrné denní hodnoty aktivit ve volném čase

Činnost	Průměrné denní hodnoty v hodinách
Sledování TV, videa	1, 64
Kultura (kino, divadlo, koncerty, četba, poslech hudby)	0, 86
Počítač, internet	0, 52
Diskotéka, tanec	0, 35
Pohybová a sportovní aktivita	0, 97
Jiné činnosti	0, 91
Nuda, nicnedělání	0, 52

Zdroj: Kraus et al., 2004, s. 42

Rozvoj a dostupnost počítačových technologií ovlivňuje životní styl mládeže mnohem více, než tomu bylo v čase prezentovaného průzkumu. Z průzkumu, který v roce 2013 provedl Český telekomunikační úřad, vyplynulo, že internet využívají každý den dvě třetiny lidí a v průměru na něm tráví sedmnáct hodin týdně. Výsledky průzkumu ukázaly, že počítač v současné době využívá téměř osmdesát procent respondentů, internet pak využívá 76 procent lidí. Až dvě třetiny lidí využívají internet denně. Život bez internetu si pak neumí představit 63 procent uživatelů.

Institut pro průzkum dětí, mládeže a rodiny při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně se v roce 2012 zaměřil na hráče online her. Z výsledku průzkumu vyplynulo, že více než polovinu doby, kterou tráví ve škole či v práci, věnují hráči online her svému druhému světu. V průměru totiž hrají jedenatřicet hodin týdně a až čtvrtina z nich i 40 a více hodin (Wiesnerová, 2013 [online]²).

Údaje o množství času stráveného ve virtuálním světě PC byly jednou z oblastí, na které jsme upřeli pozornost i v našem průzkumném šetření.

²WIESNEROVÁ, E. (2013). *Pětadvacet hodin ve virtuálním světě*. [online]. vĕda.muni.cz [2014-11-23] Dostupné z WWW: <http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/3813-petadvacet-hodin-ve-virtualnim-svete#.VABKH8OYVnw>

3 VOLNÝ ČAS V DOMOVĚ MLÁDEŽE

Domov mládeže (dále jen DM) je zařazován do školských výchovných a ubytovacích zařízení. Jeho činnost se řídí zejména školským zákonem a Vyhláškou č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních (*Vyhláška 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních* [online]³). Někdy se pro toto zařízení nepřesně používá pojem internát, který však má v uvedené vyhlášce jiné vymezení.

Výchovnou skupinu vedenou vychovatelem tvoří 20 až 30 žáků. Zpravidla jsou výchovné skupiny členěny podle pohlaví a dále podle typu škol, ročníku apod. V DM žáci vykonávají přípravu do vyučování. DM zabezpečuje ubytovaným žákům středních škol a vyšších odborných škol ubytování a kvalifikované výchovné působení, včetně mimoškolní výchovy (Hofbauer et al., 2008, s. 148).

3.1 Výchova ve volném čase a pedagogika volného času

Odborná literatura rozlišuje pojmy mimoškolní výchova, výchova mimo vyučování a pedagogika volného času. Pojem *mimoškolní výchova* pojmenovává činnosti, které se uskutečňují mimo školu, např. ve sdruženích a zařízeních volného času. *Termín výchova mimo vyučování* se začal používat v šedesátých letech minulého století. Přetrvávalo v něm i nadále negativní vymezení („mimo“), nikoli však vzhledem k organizačnímu zřeteli (škola, třída), nýbrž ke vzdělávací a výchovné činnosti (vyučování). Výchova mimo vyučování je podle Hájka se spolupracovníky v nejčastějším chápání vymezována čtyřmi znaky: 1) probíhá mimo vyučování, 2) probíhá převážně ve volném čase, 3) probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, 4) je institucionálně zajištěna (Hájek et al., 2008, s. 68).

Jak uvádí Hofbauer, v současné době se za souhrnný pojem pokládá termín *výchovné zhodnocování volného času*, který zahrnuje:

1) výchovu ve volném čase - sem patří veškeré působení, které neslouží k realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností,

2) výchova prostřednictvím aktivit volného času - cílem je osvojování si nových znalostí a dovedností prostřednictvím volnočasových aktivit,

³*Vyhláška 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních*. [online]. MŠMT. [cit 2014-12-02].

Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-108-2005-sb-1>

3) výchova k volnému času - zahrnuje činnosti zaměřené na výchovu ke smysluplnému využívání volného času jakožto jednu z edukačních činností (Hofbauer, 2004, s. 18).

S pedagogikou volného času úzce souvisí tzv. neformální vzdělávání. Podle Hájka se v novější pedagogické literatuře objevuje trojice pojmů: 1) formální vzdělávání, 2) neformální vzdělávání a 3) informální učení. Termín *formální vzdělávání* zahrnuje působení škol či jiných odborných vzdělávacích institucí. *Informální učení* obsahuje jak učení záměrné, tak učení zcela nahodilé v běžných životních situacích. Souvisí s nejširším výkladem pojmu výchova (Hájek et al., 2008, s. 68). *Neformální vzdělávání* je vzdělávací přístup, který je organizován mimo formální vzdělávací systém, tedy mimo vzdělávání poskytované hlavně školami. Avšak ne každé mimoškolní vzdělávání lze automaticky nazvat vzděláváním neformálním. Neformální vzdělávání musí splňovat další kritéria, např. musí být plánované a vést k předem definovanému vzdělávacímu cíli. Současně by mělo obsahovat charakteristické rysy neformálního vzdělávání, kterými jsou například:

- dobrovolnost,
- přístupnost každému (v ideálním případě),
- zaměření na ty, kdo se učí, a s jejich aktivní účastí,
- zahrnutí jak individuálního učení, tak učení se ve skupině a od skupiny,
- zaměření na osvojování dovedností pro život a přípravu na aktivní občanství,
- celostní přístup – zahrnuje znalosti, dovednosti a postoje a rozvíjí člověka jako celou osobnost včetně jeho emocí a hodnot,
- učení založené na zkušenosti a činnosti,
- rozdělení procesu učení do konkrétních postupných kroků, které jsou stejně důležité jako samotný výsledek učení,
- učení vycházející z potřeb účastníků (*Neformální vzdělávání* [online]⁴).

Neformální vzdělávání je i součástí pedagogického působení vychovatelů v domovech mládeže. I zde je při plánování a provádění volnočasových aktivit brán ohled na dobrovolnost, přístupnost pro všechny ubytované, individuální i skupinové aktivity a další výše uvedené atributy neformálního vzdělávání.

⁴*Neformální vzdělávání*. [online]. Mládež v akci. [cit 2014-09-19]. Dostupné z WWW:

<http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/neformalni-vzdelavani/>

Pedagogika volného času je považována za jednu z pedagogických disciplín, která podle některých odborníků nemá renomé „vysoké vědy“ a je příliš spojená s praxí. Jak uvádí Průcha, jakékoli podceňování nebo nedoceňování není na místě. Podle autora je předmětem pedagogiky volného času „volný čas“ trávený určitou skupinou populace (děti, mládež dospělí). V detailnějším vymezení se pedagogika volného času zabývá:

- „Obsahem, formami a prostředky edukačních aktivit pro kultivaci individuálně a společensky prospěšného trávení volného času dětí a mládeže.
- Činností školských a jiných zařízení, která zabezpečují edukaci ve volném čase.
- Teorii a průzkumem toho, jak současná mládež (resp. i jiné skupiny) tráví svůj volný čas v podmínkách soudobého stavu společností“ (Průcha, 2009, s. 93).

Hájek se spolupracovníky vymezují pedagogiku volného času jako pedagogickou disciplínu, která se zabývá pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují a koncepcemi jejího dalšího vývoje (Hájek et al., 2008, s. 12).

V pedagogice volného času se samozřejmě využívají i poznatky z obecné pedagogiky. Tak např. výchovné prostředky, které jsou chápány jako materiálně technické vybavení a různé pomůcky, využívá pedagog ve výchově k plnění vytyčeného cíle (Kantorová et al., 2010, s. 7). V pedagogice volného času se jedná zejména o vybavení tělocvičen, hudeben, kluboven a různých pomůcek či náčiní pro různé zájmové kroužky.

Pedagogika volného času rovněž přebírá některé metody výchovy, zejména metody názorně demonstrační (předvádění, demonstrace) či metody praktické (návik pohybových či pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti (Kantorová et al., 2010, s. 11).

3.2 Domov mládeže a volný čas

Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, definuje domov mládeže (dále jen DM) jako službu, která poskytuje žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol ubytování, výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost středních škol a vyšších odborných škol a zajišťuje těmto žákům a studentům školní stravování. Posláním domova mládeže je zejména vést žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností.

V § 3 vyhláška upravuje organizaci domova mládeže. Základní jednotkou výchovně-vzdělávací činnosti je výchovná skupina. Za každou výchovnou skupinu je zodpovědný jeden tzv. kmenový vychovatel. Nejnižší počet žáků a studentů ve výchovné skupině je stanoven na 20 žáků, horní hranice je omezena počtem 30 žáků a studentů. Ředitel domova může v odůvodněných případech zvýšit nejvyšší počet žáků o 3 (*Vyhláška 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních* [online]⁵).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nevydalo pro domovy mládeže závazný rámcový vzdělávací program. Dle ustanovení paragrafu 5, odstavce 2 školského zákona si v tomto případě musí školské zařízení zpracovat školní vzdělávací program, který obsahuje následující informace. V úvodu dokumentu jsou uvedeny základní charakteristiky domova mládeže, prostorové a materiálně technické podmínky zařízení. V dalším textu jsou uvedeny souhrnné údaje o charakteristice ubytovaných žáků a charakteristice pedagogického sboru. Ke klíčovému částem dokumentu patří údaje o charakteristice vzdělávacího programu, jež zahrnují mj. principy a cíle vzdělávání a výchovy, priority výchovy, klíčové kompetence a strategie výchovy a vzdělávání. Kapitola 3 obsahuje údaje o výchovném programu, jeho základních charakteristikách a obsahu (*Vzdělávací program pro mimoškolní vzdělávání* [online]).⁶

Školní vzdělávací program je v domovech mládeže doplněn Vnitřním řádem domova mládeže. Tento dokument zpravidla detailně vymezuje jednotlivá práva a povinnosti ubytovaných žáků a vnitřní organizační pokyny daného domova mládeže. Jako příklady výchovných programů uveďme „Výchova sociální, personální a komunikativní“, „Výchova k učení, sebevzdělávání a profesionální přípravě“, „Výchova ke zdravému životnímu stylu“ či „Výchova k občanství“.

Vedle ŠVP zahrnuje pedagogická dokumentace DM 1) Roční plán činnosti, 2) Měsíční plán činnosti, 3) Týdenní plány výchovné činnosti, 4) Deník výchovné skupiny. Uvedené dokumenty vypracovává pro svou výchovnou skupinu kmenový vychovatel. Do Deníku výchovné skupiny zaznamenává vychovatel denní záznamy výchovné práce.

Pedagogickou dokumentaci ubytovaného žáka nebo studenta (dále jen žáka) tvoří: 1) Osobní spis žáka, 2) Přihláška žáka, 3) Rozhodnutí ředitele o přijetí žáka do DM,

⁵*Vyhláška 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních.* [online]. MŠMT. [cit 2014-12-02].

Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-108-2005-sb-1>

⁶ *Vzdělávací program pro mimoškolní vzdělávání a výchovu žáků středních odborných škol, středních odborných učilišť a odborných učilišť pro žáky se speciálními výchovnými potřebami.*

[online]. DM Hradec Králové, Vocelova,1469/5.[cit 2014-02-16]. Dostupné z WWW:

http://www.dmhk.cz/public/Image/sekce-typ-85/vzdelavaci_program_dmisj.pdf

4) Diagnostický list žáka (*Školní vzdělávací program domova mládeže – povinná dokumentace* [online]⁷). Do diagnostického listu zaznamenává vychovatel důležité informace o výsledku výchovy a vzdělávání daného žáka a dále souhrnné pololetní a roční hodnocení výchovně-vzdělávací činnosti.

Pedagogická činnost v domově mládeže se odvíjí především od výše uvedených týdenních a měsíčních plánů. Vychovatel na pravidelném týdenním setkání výchovné skupiny, které se koná vždy na počátku týdne, nabídne žákům volnočasové aktivity připravené na daný týden, resp. měsíc. Vychovatel vedle plnění pracovních povinností v oblasti přípravy a vedení volnočasových aktivit (blíže viz následující podkapitola), vede žáky k činnosti zaměřené na udržování pořádku na pokoji i v okolí DM. Úkolem vychovatelů je dále dohlížet na studijní přípravu žáků a v tomto směru spolupracovat s učiteli teoretických, odborných i praktických předmětů. K povinnostem vychovatele patří konání dozorů (např. v jídelně) a spolupráce s rodiči žáků.

Jak jsme uvedli výše, hlavním účelem domova mládeže je podle vyhlášky č. 108/2005 Sb. vést žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností. V domově mládeže, ve kterém působím, se ubytovaným žákům nabízí celá škála pravidelných i nepravidelných volnočasových aktivit.

Z těch nepravidelných mohu jmenovat návštěvy divadel, pořádání besed s cestovateli, soutěž o největšího sympatáka internátu, pěveckou soutěž v karaoke, zájezdy do aquaparku, přátelská utkání v různých sportech se spřátelenými domovy mládeže a mnohé další akce.

Pravidelné aktivity v podobě zájmových kroužků vedou jednotliví vychovatelé podle své specializace. Žáci jsou s organizací jednotlivých aktivit a s jejich rozpisem seznámeni na setkání výchovné skupiny, která se koná na začátku týdne. Účast na aktivitách je dobrovolná. Snahou vychovatelů je motivovat žáky, aby nabízené zájmové kroužky podle svých preferovaných zájmů pravidelně navštěvovali.

⁷ *Školní vzdělávací program domova mládeže – povinná dokumentace*. [online]. Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola Most příspěvková organizace. [cit 2014-02-16]. Dostupné z WWW:http://dm.vos-sosmost.cz/svp/svp_dm.pdf

Jednotlivé kroužky a zájmové činnosti lze rozdělit podle předmětu zájmu na:

- 1) *Výtvarné a rukodělné*: Estetika (netradiční techniky), A klub (výtvarné a ruční práce) Tvořivé dílny, Drátování, Keramika;
- 2) *Sportovní*: Kondiční cvičení, Florbal, Cvičení na velkých míčích, Dračí lodě, Sálová kopaná, Volejbal, Badminton;
- 3) *Taneční a pohybové*: Street dance, Tajči, Jóga;
- 4) *Kulturní a relaxační*: Knihovna, Filmový klub, Pel-Mel, Muzikoterapie;

3.3 Role vychovatele

Výše jsme nastínili, že vychovatel v domově mládeže neplní pouze roli pedagoga volného času, i když v náplni jeho práce to bývá zpravidla nejdůležitější a nejčastější činnost. V následující části nejprve uvedeme činnosti vychovatele, které nesouvisí přímo s jeho rolí pedagoga volného času. Roli vychovatele jakožto pedagoga volného času popíšeme v závěru kapitoly.

Vychovatelé ve výchovném procesu plní povinnosti a úkoly, které jsou zaměřené na výchovu k udržování čistoty a pořádku, výchovu k prosociálním formám chování, podporu sociálního učení, ale např. i na výchovu ke zdravému životnímu stylu. V sociálním poradenství se vychovatel podílí řešením problémů ve vztazích mezi žáky či na problémy související s dospíváním. V domově mládeže má své nezastupitelné místo výchova k toleranci, rasové snášenlivosti, intervence vychovatele zaměřené proti xenofobii, rasismu apod.

V předcházející kapitole jsme uvedli, že vychovatelé v domově mládeže vypracovávají roční, měsíční a týdenní plány výchovné činnosti. Základním dokumentem je roční plán výchovné činnosti. V domově mládeže, v němž pracuje autorka bakalářské práce, je tento (interní) dokument členěn podle měsíců do jednotlivých tematických celků. Jedná se o „návodný“, nikoli závazný dokument. Vychovatelé tematické celky zařazují podle složení svých výchovných skupin. Obsah jednotlivých témat vychovatelé modifikují podle vlastního uvážení tak, aby odpovídal žákům jejich výchovné skupiny. Pro ilustraci uvádíme příklad tematického celku *Výchova k respektu k druhým lidem, k jedinečnosti lidské osobnosti*. Činnost vychovatele se při výchovné práci se žáky může řídit podle následujícího příkladového plánu:

- *Výchovný cíl:*
 - upevnění vypěstovaných etických norem,
 - tolerantní vztahy mezi žáky jednotlivých ročníků,
 - tolerantní vztahy mezi většinovou populací a žáky nějakým způsobem handicapovanými, prevence nesnášenlivosti, agrese a šikany v domově mládeže.

- *Průběh činnosti:*
 - aktivity vedoucí k navození důvěry (neformální pohovory na pokojích, v úzkém kroužku),
 - edukace o nepřijatelnosti jakýchkoliv projevů šikany,
 - observace žáků se sklony k agresivitě chování,
 - zdůraznění onoho známého: „co nechceš, aby ti činili jiní, nečiň to samé ty jim,“
 - seznámení s činností Linky bezpečí a možnosti jejího využití jakožto „první pomoci,“
 - využití různých her,
 - pohovory o vztazích k tělesně postiženým, vozíčkářům, mentálně postiženým,
 - edukace o přístupu a chování k těmto lidem,
 - využití prvků multikulturní výchovy,
 - využití prvků dramatické výchovy,
 - poukázání na pozitivní prvky v jednotlivých kulturách,
 - využití příkladů z kultury a sportu (Roční plán výchovné činnosti; interní dokument DM SŠHS Kroměříž).

Cílem výchovy žáků ubytovaných v DM je rozvíjení klíčových kompetencí žáka, jeho vědomostí, potřeb, zájmů a postojů. Obsahem výchovně vzdělávací činnosti je výchova sociální, výchova k učení, výchova občanská a v neposlední řadě výchova k volnému času. Úkolem vychovatelů v domově mládeže je ovlivňovat hodnotový systém a pozitivní přístup žáka k životu, motivovat ho k samostatnosti a cílevědomému osobnostnímu rozvoji. Vychovatel se podílí na rozvíjení žákových schopností v komunikaci s vrstevníky, v efektivním využívání volného času s cílem působit preventivně proti sociálně patologickým

jevům v jeho chování. K hlavním cílům výchovy v domově mládeže patří zvyšování osobní odpovědnosti žáka (*Vzdělávací program* [online]⁸).

K naplnění výchovně vzdělávacích cílů využívají vychovatelé v domově mládeže různé metody výchovy. Patří k nim uplatňování individuálního přístupu k žákovi na bázi partnerství, dále využívání aktivizujících, zážitkových, motivačních a kreativních metod založených na dobrovolné aktivitě žáka či motivování žáka k aktivní účasti na svém vlastním rozvoji (*Vzdělávací program* [online]⁹).

Co se týká role vychovatele domova mládeže jakožto pedagoga volného času, působí vychovatel v oborech působnosti v oblasti denního volného času i v oblasti týdenního volného času (Vážanský, Smékal, 2001, s. 76). V domově mládeže se uplatňují oba obory působnosti. Vychovatelé zpracovávají týdenní plán pro svoji výchovnou skupinu, v němž nabízí žákům aktivity pro jednotlivé dny. Každý z vychovatelů má specializaci pro určitou činnost nebo aktivitu. Žáci ve výchovných skupinách tedy mohou využít jednak aktivit, které jsou zprostředkovány kmenovým vychovatelem (např. práce s textiliemi nebo hra šachů ve vychovatelně nebo v klubovně výchovné skupiny), jednak aktivit pravidelných kroužků nabízených v týdenním plánu, které zajišťuje buď kmenový vychovatel, nebo jiný vychovatel, popř. externí spolupracovník domova mládeže. Týdenní plán se vytváří v pondělí ve strukturované podobě na předepsaném tiskopise a následně je umístěn na nástěnku. Vychovatelé rovněž seznamují žáky s nabízenými aktivitami na pravidelných schůzkách výchovné skupiny.

Kraus se spolupracovníky rozeznává v profesi pedagoga volného času několik základních rolí a funkcí, které lze aplikovat i na činnost vychovatele v domově mládeže. V diagnostice žáků vychovatel zjišťuje zájmy a potřeby žáků v oblasti volnočasových aktivit. V roli stimulantů a animátorů napomáhá vychovatel saturovat potřeby žáků v oblasti volnočasových aktivit a stimuluje rozvoj nejrozmanitějších vloh a nadání. V roli, kterou Kraus se spolupracovníky označuje jako roli satisfaktora (*satisfacere* - učinit zadost, pomáhá vychovatel ubytovaným žákům prožít v DM citové uspokojení. V roli koordinátora plní vychovatel garanta fungování činnosti těch aktivit, za které je v domově mládeže

⁸*Vzdělávací program*. [online]. Střední škola hotelová a služeb Kroměříž. [cit 2014-12-02]. Dostupné z WWW: <http://www.hskm.cz/cz/domov-mladeze/vzdelavaci-program.html>

⁹*Vzdělávací program*. [online]. Střední škola hotelová a služeb Kroměříž. [cit 2014-12-02]. Dostupné z WWW: <http://www.hskm.cz/cz/domov-mladeze/vzdelavaci-program.html>

zodpovědný. Jako organizátor se buď sám, nebo ve spolupráci s kolegy, podílí na organizování různých soutěží, akcí, přehlídek. V roli poradce pomáhá na základě diagnostiky žákům v orientaci v různých volnočasových aktivitách a radí jim, které jsou pro ně vhodné (Kraus et al., 2001, s. 35).

Vychovatel v domově mládeže plní zejména roli animátora, který provází žáky volnočasovými aktivitami a roli administrátora, který žákům volný čas organizuje. Vychovatelé by ve snaze o co nejpestřejší nabídku měli sledovat nové a módní trendy v oblasti volnočasových aktivit. K inspiraci mohou využít např. návštěvu největšího festivalu volnočasových aktivit ve střední Evropě Ladronkafestu.

V následující kapitole prezentuji výsledky průzkumného šetření zaměřeného na volnočasové aktivity v domově mládeže.

4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V DOMOVĚ MLÁDEŽE

V závěrečné kapitole prezentujeme výsledky průzkumného šetření zaměřeného na zjištění přehledu způsobu trávení volného času žáků ubytovaných v domově mládeže.

4.1 Cíle průzkumu

Hlavním cílem průzkumného šetření je na základě analýzy dat z dotazníkového šetření vyhodnotit informace o prožívání volného času v souboru respondentů (adolescentů) ubytovaných v domově mládeže. Z hlavního cíle jsme odvodili cíle dílčí:

- analyzovat převažující způsob trávení volného času v dimenzích aktivní vs. pasivní trávení volného času v domově mládeže,
- určit, zda jsou respondenti spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit v domově mládeže,
- posoudit psychologické aspekty trávení volnočasových aktivit, tj. zda respondenti při nich pociťují radost, zda se na ně předem těší, zda preferují prožívání napětí, soutěžení či naopak uvolnění a relaxace,
- zjistit motivaci k výběru volnočasových aktivit,
- analyzovat favorizované volnočasové aktivity nabízené v domově mládeže,
- zjistit vliv počítače na způsoby trávení volného času v dnešní mladé „počítačové generaci.“

4.2 Průzkumné otázky

Z uvedených průzkumných cílů jsme formulovali níže uvedené průzkumné otázky:

1. Tráví žáci ubytovaní v domově mládeže volný čas převážně aktivním nebo pasivním způsobem?
2. Jsou respondenti spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit v domově mládeže?
3. Které volnočasové aktivity nabízené domovem mládeže jsou u respondentů nejvíce a které nejméně oblíbené?
4. Jaká je převažující motivace k výběru jednotlivých volnočasových aktivit?

5. Dovedou si respondenti představit trávení volnočasových aktivit bez počítače?
6. Bude v souboru chlapců více respondentů rádo prožívat při volnočasových aktivitách soutěživost a napětí než v souboru dívek?
7. Bude pro většinu respondentů souboru dívek hlavní motivací k věnování se volnočasovým aktivitám v domově mládeže touha po seznámení se s novými lidmi?

4.3 Metoda sběru a zpracování dat

K získání dat byl použit dotazník, který jsme vytvořili na podkladě studia odborné literatury v teoretické části práce. Dotazník je tematicky zaměřen na zachycení okruhů uvedených v předcházející kapitole, zejména tedy na způsob trávení volného času, preferenci zvolených aktivit, způsobu prožívání volnočasových aktivit a motivaci k výběru činností ve volném čase. Většina otázek je zaměřena na domov mládeže. Použitý průzkumný nástroj obsahuje 19 položek uzavřených, polouzavřených i otevřených; vedle úvodních položek (pohlaví, věk a škola) jsou uvedeny otázky zaměřené na způsob trávení volného času v domově mládeže (položky 1 až 7), preferenci volnočasových aktivit (položka 8 až 10), motivaci k volbě oblíbených činností ve volném čase (11 - 13), prožívání volnočasových aktivit (položky 14 – 17) a roli počítače v trávení volného času (položky 18 až 19).

Získaná data byla vyhodnocena na základě rozdělení souboru do dvou kategorií. Srovnávali jsme výsledky respondentů souboru chlapců a souboru dívek. Statistické vyhodnocení a grafické znázornění dat bylo provedeno v softwaru Microsoft Excel 2007.

4.4 Popis průzkumného souboru

Do průzkumu byli zařazeni studenti ubytovaní v domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb. Průzkumný soubor zahrnoval studenty různých typů kroměřížských středních škol: Centra odborné přípravy technické, Tauferovy střední odborné školy veterinární, Střední školy hotelové a služeb (SŠHS KM), Střední pedagogické školy, Střední školy mlékárenské a Konzervatoře Pavla Josefa Vejvanovského v Kroměříži.

Z počtu 157 administrovaných se vrátilo ke zpracování 140 dotazníků, přičemž šest dotazníků nebylo analyzováno z důvodu neúplného vyplnění, ke konečnému zpracování se dostalo 134 dotazníků.

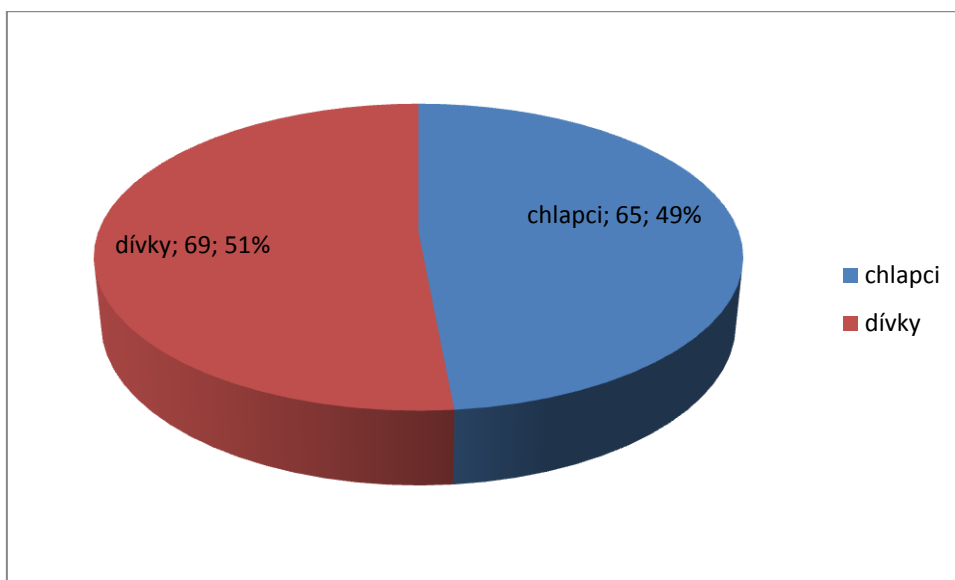
Průzkumný vzorek (n= 134) zahrnoval 65 chlapců (48, 5%) a 69 dívek (51, 4 %) – viz graf. č. 1. Průměrný věk celého souboru činil 17,10 let; průměrný věk chlapců 17,02 roků, dívek 17,19 let.

Tab. 3: Základní informace o průzkumném souboru

SŠ ubytovaných v DM	Rozdané dotazníky	Odevzdané dotazníky	Dotazníky ke zpracování
COPT	7	6	4
TSOŠ veterinární	55	50	48
SŠHS	33	29	29
SPgŠ	49	43	42
SPŠ mlékárenská	7	6	5
Konzervatoř	6	6	6
CELKEM	157	140	134

Zdroj: autorka

Graf č. 1: Rozdělení souboru podle pohlaví

Zdroj: autorka

4.5 Analýza dat

Podle jednotlivých položek dotazníku nyní budeme prezentovat získaná data.

▪ *Položka č. 1: Volnočasové aktivity – otevřená otázka*

V první položce jsme se respondentů zeptali, „Jakým aktivitám se věnuješ, když nejsi ve škole, kroužku, neučíš se, nejíš a nespíš?“

Na základě analýzy otevřených odpovědí jsme vytvořili několik hlavních kategorií uvedených v tabulce 4. Někteří respondenti neodpověděli, mnozí zvolili více odpovědí.

Tab. 4: Volnočasové aktivity – otevřená otázka

Jakým aktivitám se věnuješ, když nejsi ve škole, kroužku, neučíš se, nejíš a nespíš?	chlapci počet uvedených aktivit	dívky počet uvedených aktivit	celkem počet uvedených aktivit
Jízda na koni, zvířata	6	14	20
Četba	4	11	15
Sportovní aktivity, posilovna, cvičení, jóga	38	17	45
Kamarádi	44	38	82
Počítače, multimédia, sociální sítě, TV, sledování filmů	49	47	96
Poslouchání hudby	14	21	35
Vycházky do města	9	35	44
Hra na hudební nástroj	2	17	19
Rukodělné práce	0	8	8
Nemám volný čas	2	3	5
Kreslení, výtvarná činnost	1	11	12

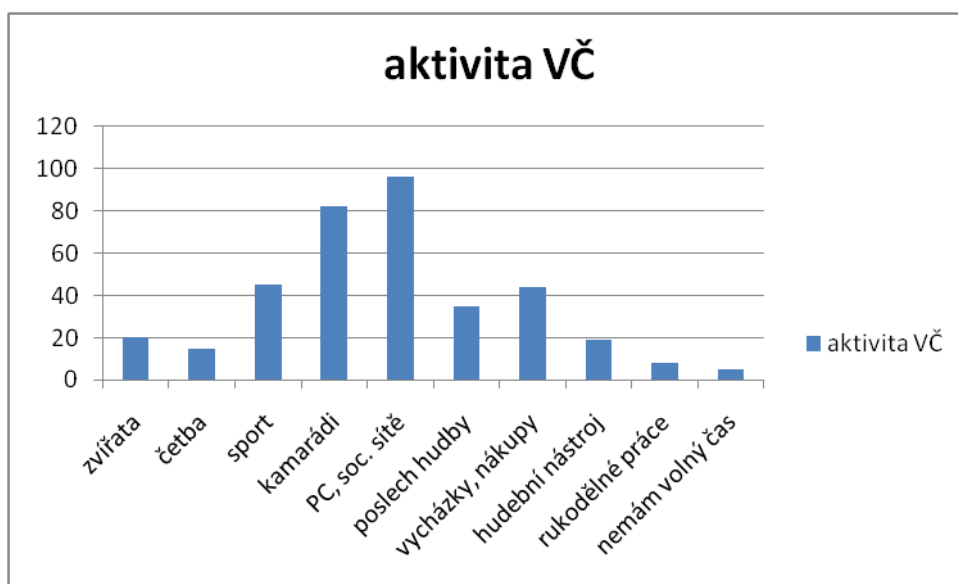
Zdroj: autorka

V souboru chlapců se nejčastěji objevily odpovědi typu „sledování filmů,“ „pokec s kámošama na facebooku“, „počítače“, tedy aktivit trávených pasivně za obrazovkou či monitorem elektronického přístroje. Druhou nejčastější kategorií se ukázaly odpovědi typu „trávení času s kamarády.“ Na třetím místě se objevily odpovědi svědčící pro preferenci pohybových aktivit.

V souboru dívek byly výsledky podobné v prvních dvou uvedených kategoriích. Dívky v menším počtu než chlapci uvedly sportovní aktivity, naopak větší počet dívek uvedl hru na některý z hudebních nástrojů, rukodělné a výtvarné činnosti.

V pěti případech respondenti uvedli, že nemají žádný volný čas. Data za celý soubor zobrazuje graf č. 2.

Graf č. 2 : Volnočasové aktivity – otevřená otázka

Zdroj: autorka

▪ ***Položka č. 2: Sociální dimenze trávení volného času***

V položce druhé nás zajímal sociální rozměr trávení volného času v domově mládeže. Cílem otázky bylo získat přehled, zda respondenti tráví volný čas v DM převážně ve větším kolektivu, s jedním až dvěma nejbližšími kamarády či preferují samotářské trávení volnočasových aktivit. Výsledky obsahuje tabulka č. 5 společně s grafy 3 a 4.

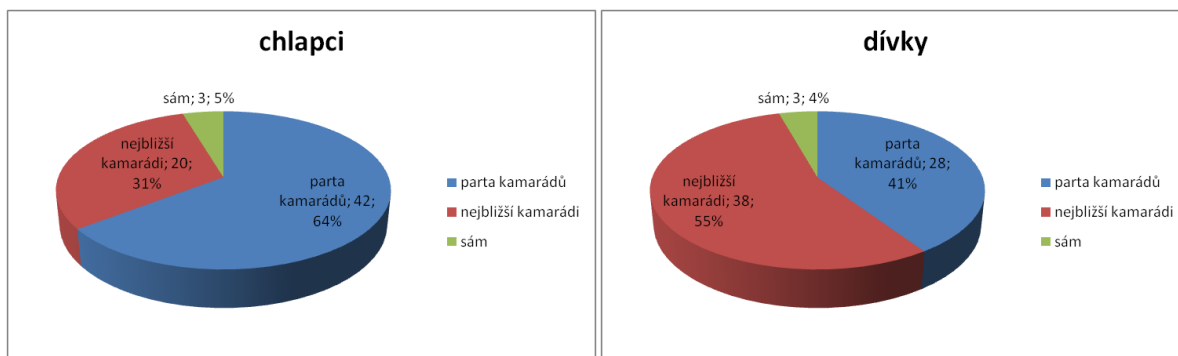
Tab. 5: Sociální dimenze trávení volného času

Svůj volný čas v domově mládeže trávíš nejvíce s:	chlapeci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
partou kamarádů	42	28	70
nejbližšími 1 až 2 kamarády/kamarádkami	20	38	58
sám/sama	3	3	6

Zdroj: autorka

Z uvedených odpovědí vyplývá, že největší počet respondentů v souboru chlapců (N = 42; 64 %) tráví nejčastěji svůj volný čas s partou kamarádů. Necelá třetina (N = 20; 31 %) se ve volném čase pohybuje nejčastěji ve společnosti jednoho až dvou kamarádů. Pouze 3 chlapci (5 %) uvedli, že volný čas tráví nejvíce o samotě.

Grafy č. 3 a 4: Sociální dimenze trávení volného času

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Odpovědi v souboru dívek se lišily. Více než polovina z nich (N = 38; 55%) se aktivitám ve volném čase věnuje nejčastěji s jednou až dvěma nejbližšími kamarádkami. 28 dívek (41 %) se ve volném čase nejvíce pohybuje ve větším kolektivu. Podobně jako v souboru chlapců i v souboru dívek uvedly pouze tři z nich nejčastější trávení volného času o samotě.

▪ ***Položka č. 3: Spokojenost s prožíváním volného času v domově mládeže***

Míra spokojenosti s tím, jak v domově mládeže prožívají svůj volný čas, nám respondenti sdělili v otázce č. 3. Jak je patrné z tabulky 6 a grafů č. 5 a 6, odpovědi v obou sledovaných souborech se lišily v odpovědích „určitě ano“ a „spíše ne“. Možnost „spíše ano“, tedy převažující spokojenost, uvedlo 23 (35 %) chlapců a 27 dívek (39 %). Zatímco „určitě ano“ (velmi spokojeno) s trávením volného času je téměř polovina chlapců souboru (N=31; 48 %), v souboru dívek tuto možnost označilo 8 respondentek (12 %).

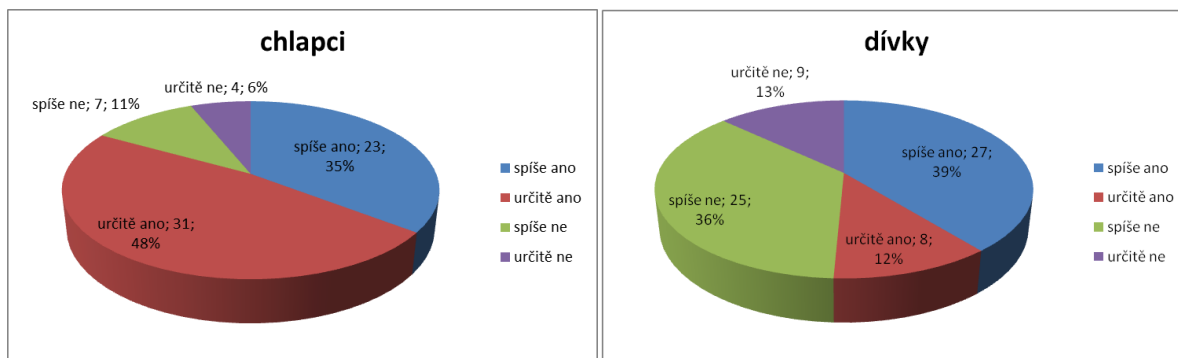
Tab. 6: Spokojenost s prožíváním volného času v domově mládeže

Jsi spokojený/spokojená s tím, jak na internátě prožíváš volný čas?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	23	27	50
určitě ano	31	8	39
spíše ne	7	25	32
určitě ne	4	9	13

Zdroj: autorka

Variantu spíše nespokojeno označilo 7 chlapců (11 %) a 27 dívek (39 %). Možnost „určitě ne“ (značně nespokojeno) zvolili 4 chlapci (6 %) a 9 dívek (13 %).

Grafy č. 5 a 6: Spokojenost s prožíváním volného času v domově mládeže

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Respondenti měli možnost doplnit odpověď na otázku formulovanou: „Napiš důvod, proč jsi nebo nejsi spokojena.“

Z pozitivních odpovědí se objevilo:

- *Dělám, co mě baví.*
- *Protože dokážu využít všechny svůj volný čas.*
- *Mám více volného času.*
- *Mám zde více možností a aktivit než doma.*
- *Je zde dostatečné množství volnočasových aktivit.*

Jako důvody nespokojenosti někteří respondenti uvedli:

- *Jsem omezena, protože se nemůžu věnovat aktivitám závodně.*
- *Většina aktivit je dohromady s kluky a to je pro mě trochu problém (posilovna).*
- *Mám moc povinností do školy, proto mně nezbyývá moc volného času např. na cvičení.*
- *Nedokážu se donutit někam jít.*

- *Nemám zde příležitost být se svými kamarády, proto se nevěnuju aktivitám, které mám ráda. Nejsem spokojená, protože nejsem s rodinou a přítelem.*
- *Doma můžu dělat více aktivit, které mě baví.*
- *Protože na internátě se nevyskytují moje oblíbené aktivity.*
- *Protože za zájmovými kroužky musím chodit do města.*

Jak je zřejmé, nespojenost je založena na třech základních důvodech: 1) nedostatku času, 2) nízké motivaci, 3) absence preferovaných aktivit - tento důvod se vyskytl nejčastěji. Na straně druhé se však nabídka aktivit objevila jako důvod spokojenosti s trávením volného času v DM.

Položka č. 4: Aktivní trávení volného času

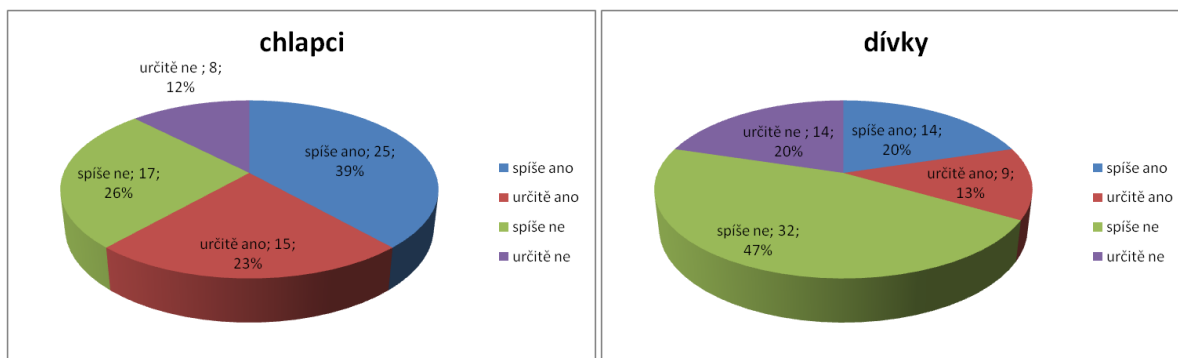
Z odpovědí na čtvrtou otázku jsme se chtěli dozvědět, zda a do jaké míry využívají respondenti volný čas v domově mládeže aktivním způsobem. Výsledky ukazuje tabulka č. 7 společně s grafy č. 7 a č. 8.

Tab. 7: Aktivní trávení volného času

Trávíš svůj volný čas převážně aktivně (sportovní aktivity, návštěva akcí pořádaných v DM či mimo DM)?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	25	14	39
určitě ano	15	9	24
spíše ne	17	32	49
určitě ne	8	14	22

Zdroj: autorka

Grafy č. 7 a 8: Aktivní trávení volného času

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

V odpovědích sledovaných souborů se vykázal významný rozdíl. Je zřejmé, že aktivním volnočasovým činnostem se věnují více chlapci než dívky. Odpověď „spíše ano“ zvolilo 25 chlapců (39%) oproti 14 dívkám (20%). Možnost „určitě ano“ označilo 15 chlapců (23 %) a 9 dívek (13 %). „Spíše ne“, tedy variantu, že se převážně nevěnují aktivním činnostem ve volném čase, udalo 17 chlapců (26 %) a významně vyšší počet dívek (N= 32; 47 %). Aktivně svůj volný čas podle svých odpovědí netráví 8 chlapců (12 %) a 14 dívek (20 %).

▪ **Položka č. 5: Pasivní trávení volného času**

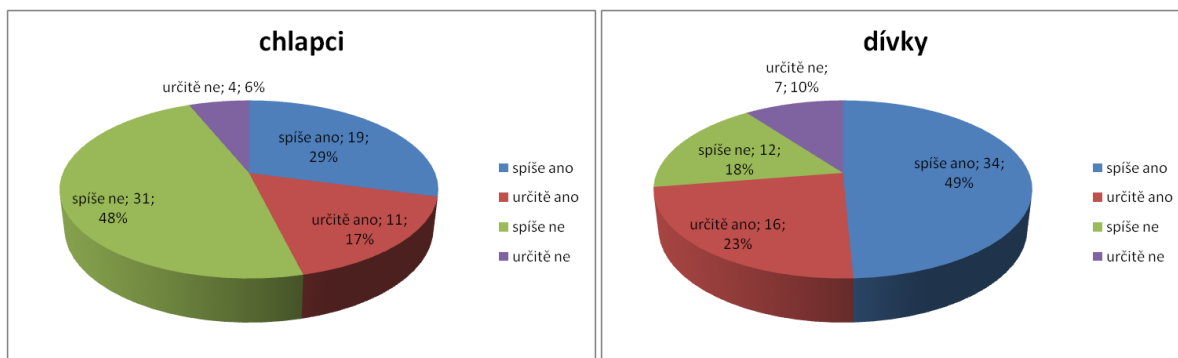
Formulaci otázky č. 5 lze označit za „zrcadlově“ obrácenou formulaci otázky č. 4. Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 8 a grafech č. 9 a 10.

Tab. 8: Pasivní trávení volného času

Trávíš svůj volný čas převážně pasivně (sledování TV, hraní her na PC, internet, sociální sítě...)?	chlapani n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	19	34	53
určitě ano	11	16	27
spíše ne	31	12	43
určitě ne	4	7	11

Zdroj: autorka

Grafy č. 9 a 10: Pasivní trávení volného času

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Odpověď „spíše ano“, tedy že ve volnočasových aktivitách převažují pasivní činnosti typu sledování televize, hraní počítačových her, trávení volného času na sociálních sítích apod. zvolilo 19 respondentů ze souboru chlapců (29 %) a téměř polovina dívek (N= 34; 49 %). Převážně či zcela se oddává pasivním činnostem (odpověď „určitě ano“) 11 chlapců (17 %) a 16 dívek (23 %). Variantu „spíše ne“, tedy že převážně netráví svůj čas pasivně, preferovala téměř polovina respondentů chlapeckého souboru (N=31; 48 %) oproti respondentkám ze souboru dívek (18 %). Určitě svůj volný čas nevěnují pasivním aktivitám podle svého sdělení 4 chlapci (6) a 7 dívek (10 %).

▪ **Položka č. 6: Způsob trávení volného času**

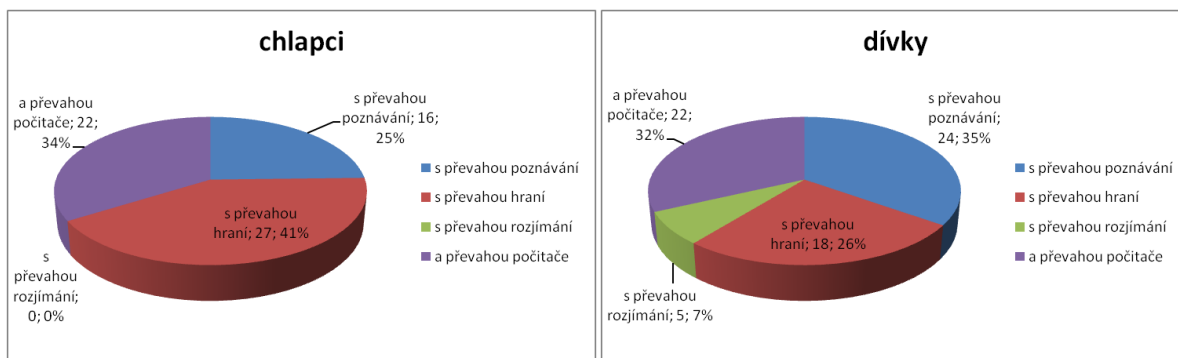
V šesté položce jsme zjišťovali, jaký způsob (typ) trávení volného času je respondentům nejbližší. Výsledky prezentuje tabulka č. 9 společně s grafy č. 11 a č. 12.

Tab. 9: Způsob trávení volného času

Jaký způsob trávení volného času je Ti nejbližší?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
S převahou poznávání něčeho nového (četba, návštěva kina, koncertů, divadel, cestování...)	16	24	40
S převahou hraní (sportovní a pohybové činnosti, tanec, společenské hry, různé soutěže)	27	18	45
S převahou rozjímání (meditace, duchovní či náboženské aktivity)	0	5	5
S převahou počítače (internet, sociální sítě, youtube...)	22	22	44

Zdroj: autorka

Grafy č. 11 a 12: Způsob trávení volného času

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Formulaci otázky jsme v modifikované podobě odvodili od rozlišování způsobu trávení volného času podle Havlíka (Havlík et al., 1996). K jeho třem způsobům jsme přidali možnost trávení volného času s převahou elektronických médií (PC, internet, sociální sítě).

I v této položce - podobně jako v předchozích - se ukázal rozdíl mezi soubory chlapců a dívek, s výjimkou námi přidané možnosti převažujícího způsobu trávení volného času za počítačem. Tuto variantu shodně označilo 22 chlapců (34 %) a 22 dívek (22 %). Zatímco chlapci dávají přednost aktivitám s převahou hraní (N=27; 41 %), v souboru dívek se nejčastěji objevily odpovědi s variantou způsobu trávení volného času s převahou poznávání (N= 24; 35 %).

▪ ***Položka č. 7: Účast na aktivitách nabízených v domově mládeže***

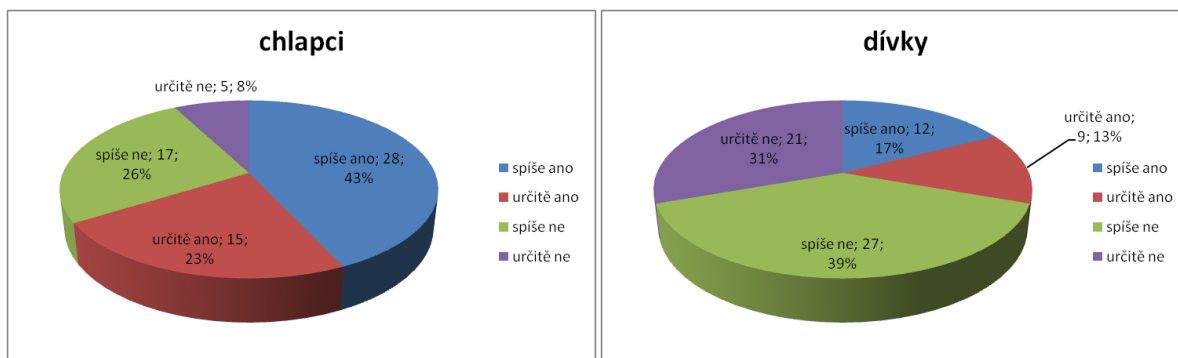
Cílem sedmé položky bylo zjistit míru pravidelnosti účasti na volnočasových aktivitách nabízených v domově mládeže. Výsledky prezentuje tabulka č. 10 společně s grafy č. 13 a č. 14.

Tab. 10: Účast na aktivitách nabízených v domově mládeže

Navštěvuješ pravidelně zájmové činnosti a akce nabízené v domově mládeže	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	28	12	40
určitě ano	15	9	24
spíše ne	17	27	44
určitě ne	5	21	26

Zdroj: autorka

Grafy č. 13 a 14: Účast na aktivitách nabízených v domově mládeže

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

I zde se odpovědi v souborech chlapců a dívek lišily. Výsledky lze interpretovat jako celkově aktivnější účast chlapců na aktivitách pořádaných DM ve srovnání se souborem dívek. Odpověď „spíše ano“ zvolilo 28 chlapců (43 %) proti 12 dívkám (17 %). 15 chlapců (23 %) a 9 dívek označilo variantu „určitě ano.“ Zatímco možnost „spíše ne“ zvolilo 17 respondentů chlapeckého souboru (26 %), v souboru dívek tuto možnost označilo 27 účastníků průzkumného šetření (39 %). Určitě aktivity nabízené v DM pravidelně nenavštěvuje podle svého vyjádření 5 chlapců (8 %) oproti 21 dívkám (31 %).

Respondenti měli možnost sdělit důvod, proč aktivity nabízené domovem mládeže nenavštěvují. Doplnující otázka byla formulována: „*Pokud nenavštěvuješ, napiš proč.*“

Chlapci možnost doplnění využili ve velmi malé míře. Dva chlapci uvedli „málo času“, jeden chlapec napsal „nějak mě to nebaví.“

V souboru dívek se vyskytlo více doplňujících odpovědí. Zcela dominujícím důvodem, pro který pravidelně nenavštěvují volnočasové aktivity, je nedostatek času. Odpověď „nemám čas“ se objevila v různých modifikacích ve 14 dotaznících. Nechuť, nezájem jako motiv k absenci na aktivitách se vyskytly relativně zřídka. To samé platí o nízké atraktivitě nabízených činností. Z odpovědí vybíráme:

- *Nemám čas, učení a učební volno mě plně zaměstnává.*
- *Učím se pořád.*
- *Nechce se mi.*
- *Nemám zájem, nebo tam nemám s kým jít.*
- *Nejsou pro mě zajímavé.*
- *Protože mám mnoho učení, nebo se věnuju cvičení ve fitness mimo DM.*
- *Aktivity jsou naplánované na hodiny, kdy je nestíhám.*
- *Dlouhá škola.*

▪ **Položka č. 8: Oblíbenost aktivit nabízených v domově mládeže**

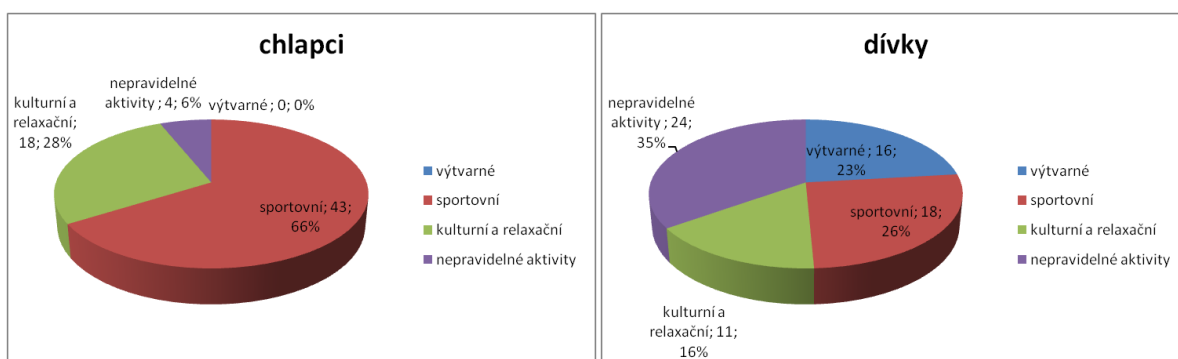
V osmé položce jsme chtěli zjistit, jaký typ nabízených aktivit v domově mládeže je u respondentů nejvíce oblíbený.

Tab. 11: Oblíbenost aktivit nabízených v domově mládeže

Které aktivity z nabídky zájmové činnosti domova mládeže máš nejraději? Označ jednu možnost.	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
Výtvarné a rukodělné (drátování, tvořivé dílny, A-klub, estetický – netradiční techniky, tvořivé dílny, keramika).	0	16	16
Sportovní – pohybové (volejbal, florbal, kopaná, dračí loď, jóga, badminton...)	43	18	61
Kulturní a relaxační (Pel-mel, filmový klub, knihovna, muzikoterapie).	18	11	29
Nepravidelné akce (např. přednášky, zájezdy do aquaparku, divadla...)	4	24	28

Zdroj: autorka

Grafy č. 15 a 16: Účast na aktivitách nabízených v domově mládeže

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Členění aktivit jsme převzali z propagačního plakátu uvedeného na webové stránce sledovaným domovem mládeže. Výsledky obsahuje tabulka č. 11 společně s grafy č. 15 a č. 16.

Nepřekvapivě v souboru chlapců dominují sportovní a pohybové aktivity (N= 43; 66 %) a zcela absentují činnosti výtvarné a rukodělné. Kulturním a relaxačním aktivitám dává přednost 18 ubytovaných žáků chlapeckého souboru (28 %). Nepravidelné akce v podobě např. přednášek či různých zájezdů mají nejraději 4 chlapci (6 %), zatímco v souboru dívek se

jedná o nejoblíbenější aktivitu (N= 24; 35 %). V souboru dívek není jedna z forem nabízeného druhu aktivit tak dominantní jako v případě chlapců, jednotlivé typy jsou zastoupeny rovnoměrněji. 18 dívek (26 %) upřednostňuje sportovní a relaxační aktivity, 16 respondentek (23 %) má nejraději činnosti výtvarné a rukodělné.

I v této položce dostali respondenti možnost vyjádřit se v doplňující otázce, formulované „*Napiš, proč některé aktivity nenavštěvuješ.*“ V souboru chlapců se objevil opět malý počet obsahově různých důvodů. Nejčastěji se objevila odpověď „nemám čas“ (4x). Z dalších odpovědí vybíráme:

- *Protože mě zajímají jenom motorky a metal.*
- *Nemám o ně takový zájem.*
- *Nic ostatní než filmový klub mě nezajímá.*
- *Protože nejsou kolektivní.*
- *Sport je na celý den, proto nedělám ostatní věci, co jsou na výběr.*

V souboru dívek se vyskytly obsahově podobné odpovědi jako v souboru chlapců – tedy málo času či nezájem o jiné než preferované aktivity. Z odpovědí vybíráme následující:

- *Není čas, dlouhé vyučování, unavená ze školy, příprava na další den.*
- *Drátování či keramika mě nebaví, přijdou mně nezábavné.*
- *Není čas ani chuť.*
- *Chybí mi odpočinek.*
- *Při mé střední škole mně nezbyvá příliš času, po vykonání všech školních povinností jsem příliš unavená, abych šla do nějakého kroužku, kolikrát už nemám energii a ani se mi nechce.*
- *Nebaví mě, nezaujaly.*
- *Neláká mě to.*

▪ **Položka č. 9: Které aktivity z nabídky DM navštěvuješ a jak často?**

Devátá položka měla formu otevřené otázky. Respondenti měli uvést, které aktivity z nabídky domova mládeže navštěvují a s jakou frekvencí. Někteří respondenti uvedli více než jednu aktivitu. Výsledky prezentuje tabulka č. 12.

35 respondentů celého souboru (11 chlapců a 24 dívek) podle jejich vyjádření žádné aktivity nenavštěvují. V souboru chlapců se nejčastěji objevila odpověď „diskotéka“ (15x),

dále „posilovna“ (14x) a „fotbal“ (13x). V souboru chlapců v souladu s odpověďmi na položku 8 převažovaly sportovní aktivity, které měly hojně zastoupení i v souboru dívek. Největší úspěch z nabízených sportovních aktivit má u dívek podle uvedených odpovědí „florbal“ (7x) a posilovna (8x). Nejčastější odpovědi podobně jako v souboru chlapců byla „diskotéka“, kterou domov mládeže nepravidelně pořádá zpravidla 3x za školní rok. V odpovědích dívek se objevily aktivity, které chlapci vůbec nevedli, jak např. tvořivá dílna, přednášky, knihovna, drátování, zumba, netradiční techniky či muzikoterapie.

Tab. 12: Preferované volnočasové aktivity - otevřená otázka

Které aktivity z nabídky DM navštěvuješ?	chlapci počet uvedených aktivit	dívky počet uvedených aktivit	celkem počet uvedených aktivit
florbal	11	8	19
fotbal	13	0	13
volejbal	8	6	14
přehazovaná	7	5	12
vybíjená	7	5	12
badminton	4	6	10
jóga	2	5	7
posilovna	14	7	21
boxovací pytel	4	0	4
dračí lodě	12	6	18
filmový klub	9	1	10
stolní tenis	8	0	8
sportovní hry	9	4	13
diskotéky	15	18	33
nenavštěvuji	11	24	35
Streč-jóga	0	5	5
Posilování problémových partií	0	7	7
Tvořivá dílna	0	5	5
Přednášky	0	5	5
Knihovna	0	7	7
Drátování	0	6	6
Zumba	0	9	9
Keramika	0	8	8
Netradiční techniky	0	6	6
Muzikoterapie	0	4	4
Ringette	2	6	8

Zdroj: autorka

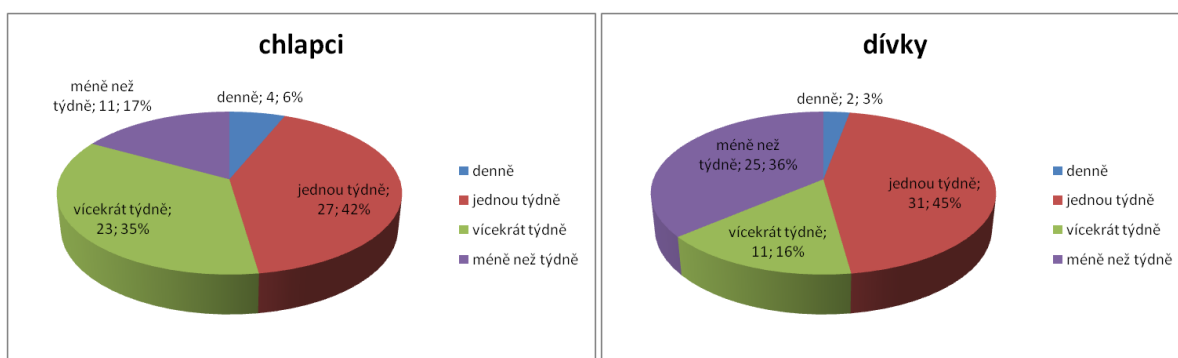
Odpořed' na frekvenci ůčasti na aktivitách nabízených domovem mládeže přináší tabulka č. 13 s grafy č. 17 a č. 18.

Tab. 13: Ůčast na aktivitách nabízených v domově mládeže

Jak často uvedené aktivity navštřevuješ?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
denně	4	2	6
jednou týdně	27	31	58
vícekrát týdně	23	11	34
méně než jednou týdně	11	25	36

Zdroj: autorka

Grafy č. 17 a 18: Ůčast na aktivitách nabízených v domově mládeže

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Z odpovědí vyplývá, že nejvíce respondentů obou souborů (chlapci N=27; 42 %, dívky N=31 (45 %) navštřevuje nabízené činnosti jednou týdně. Významně větší počet chlapců (N=23; 35 %) ve srovnání s dívkami (N= 11; 16 %) dochází do kroužků vícekrát týdně.

▪ **Položka č. 10: Volnočasové aktivity mimo DM**

Položka 10 byla obsahově podobná položce č. 9. Respondenti měli za úkol odpovědět, zda a v jaké míře navštřevují volnočasové aktivity mimo domov mládeže a dále uvést příklady těchto činností. Součástí položky byla doplňující otázka, důvod, proč žádné mimodomovní aktivity nenavštřevují. Výsledky jsou prezentovány v tabulkách č. 14 a č. 15 a v grafech č. 19 a č. 20.

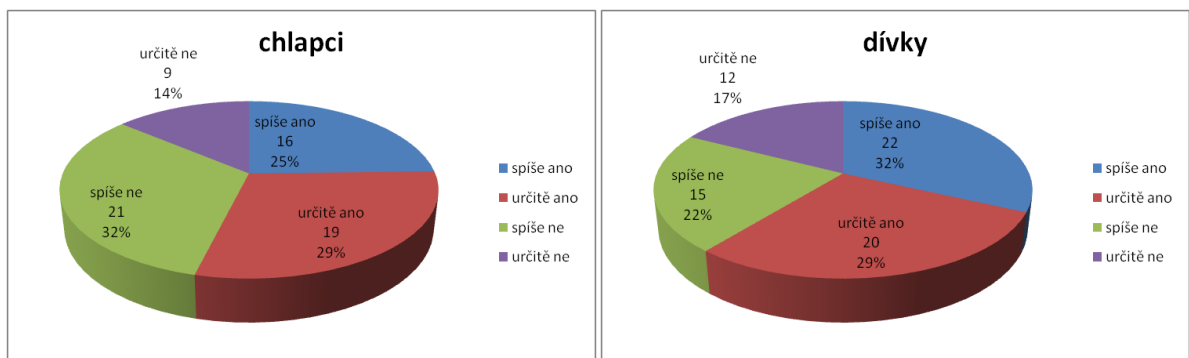
Tab. 14: Účast na aktivitách mimo DM

Navštěvuješ pravidelně některé aktivity mimo domov mládeže (např. plavání, bruslení, divadlo, koncerty, posilovnu)	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	16	22	38
určitě ano	19	20	39
spíše ne	21	15	36
určitě ne	9	12	21

Zdroj: autorka

Z dat prezentovaných v tabulce č. 14 je patrné, že více než polovina jedinců ze souboru chlapců (N=35; 54 %) a rovněž více než polovina žákyně ze souboru dívek, aktivity mimo domov mládeže navštěvují (odpovědi „spíše ano“ a „určitě ano“).

Grafy č. 19 a 20: Účast na aktivitách mimo domov mládeže

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Tab. 15: Volnočasové aktivity mimo DM – otevřená otázka

Navštěvuješ pravidelně některé aktivity mimo domov mládeže (např. plavání, bruslení, divadlo, koncerty, posilovnu...)?	chlapci počet uvedených aktivit	dívky počet uvedených aktivit	celkem počet uvedených aktivit
korfbal	2	0	2
crossfit	4	0	4
lukostřelba	2	0	2
kino	14	12	26
plavání	17	16	33
box	4	0	4
posilovna	7	9	16
folklorní soubor	1	0	1
koncerty	7	8	15
divadlo	6	12	18
běhání	9	6	15
bruslení	4	6	10
zpěv, hudební nástroj	2	8	10
koně	1	2	3
procházky	0	4	4
fitbox	3	2	5
knihovna	1	4	5
tanec	0	4	4
spinning	1	6	7
stříhání psů	0	1	1
squash	2	3	5
dobrovolní hasiči	0	1	1
volejbal	1	2	3
kavárna	1	4	5
balet	0	2	2
žádné	9	12	21

Z tabulky 15 vyplývá různorodost navštěvovaných volnočasových aktivit mimo domov mládeže. Nejčastěji se v odpovědích v obou sledovaných souborech objevilo plavání (na místním krytém plaveckém bazéně – celkem 33x), dále návštěva kina - celkem 26x) či návštěva posilovny či fit centra mimo DM - celkem 16x). Dívky častěji než chlapci uvedly návštěvy divadla (chlapci 6x, dívky 12x), bruslení (chlapci 4x, dívky 6x) či umělecké činnosti jako je zpívání ve sboru či docházení na hodiny učení hry na hudební nástroj (chlapci 2x, dívky 8x). Dívky rovněž ve větším zastoupení navštěvují městskou knihovnu. Naopak chlapci chodí v hojnějším počtu běhat (chlapci 9x, dívky 6x).

V doplňující otázce „*Pokud nenavštívuješ, napiš proč*“ se v souboru dívek nejčastěji vyskytovala odpověď nedostatek volného času. Z odpovědí vybíráme následující:

- *Není čas kvůli škole.*
- *Z časových a zdravotních důvodů.*
- *Bud' není čas, nebo jsou hned obsazené, nebo jsou drahé.*
- *Nemám zájem.*
- *Nic z toho mě nebaví.*
- *Nechce se mi, škola je náročná.*
- *Nechci chodit daleko.*
- *Kolo a brusle si na intr vzít nemůžu.*
- *Nechci chodit sama.*

V odpovědích chlapců, kteří stejně jako v předchozích případech využili možnost doplňující odpovědi v mnohem menší míře než dívky, se objevilo např.:

- *Není čas a peníze.*
- *V létě jo, ale v zimě nic není.*
- *Mimo DM se nenaskytuje příliš mnoho aktivit, které mě zajímají.*
- *DM poskytuje sportovní vybití.*
- *Domov mládeže stačí.*

▪ ***Položka č. 11: Co Tě převážně motivuje věnovat se svým oblíbeným činnostem ve volném čase? Zatrhni jednu variantu***

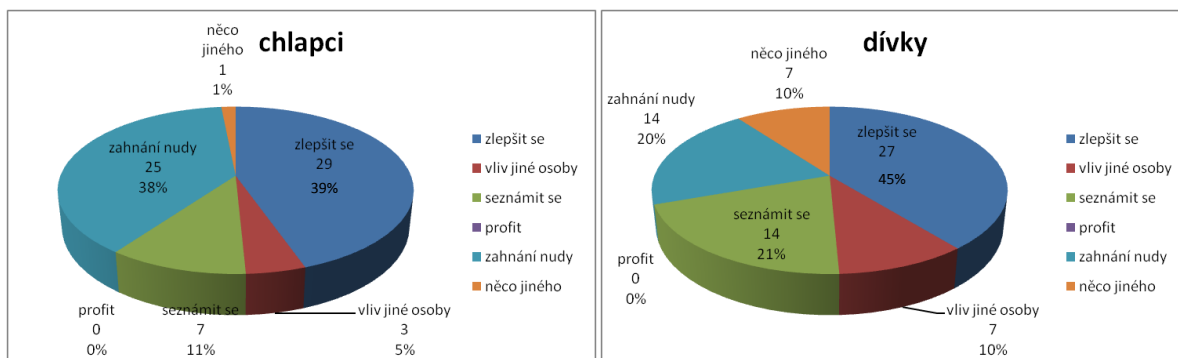
V položkách č. 11 a č. 12 jsme se zaměřili na důvody, které respondenty motivují k výběru činnosti ve volném čase. Výsledky položky 11 prezentujeme v tabulce 16 společně s grafy č. 21 a 22.

Tab. 16: Motivace k volnočasovým aktivitám

Co Tě převážně motivuje věnovat se svým oblíbeným činnostem ve volném čase? Zatrhni jednu variantu	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
touha po zlepšení se v určité činnosti	29	27	56
vliv jiné osoby (kamaráda, učitele, vychovatele, rodičů...)	3	7	10
touha po seznamování se s novými lidmi, scházení se s vrstevníky	7	14	21
vidina nějakého profitu z této činnosti (např. finanční odměna, prodloužená vycházka)	0	0	0
zahnání nudy	25	14	39
něco jiného	1	7	8

Zdroj: autorka

Grafy č. 21 a 22: Motivace k volnočasovým aktivitám

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Z výsledku vyplývá, že nejsilnějším motivem je v obou souborech intrinsická (vnitřní) motivace touhy po zlepšení se v dané činnosti. Tuto motivaci uvedlo 29 chlapců (39 %) a 27 dívek (45 %). Vnitřní motivaci navštěvovat určitou činnost za účelem seznámení se s novými lidmi či scházení se s vrstevníky zvolilo významně vyšší množství dívek než chlapců (dívky N= 14; 21 %), chlapci N= 7; 11 %).

Vnější motivaci v podobě vlivu jiné osoby uvedli pouze 3 chlapci a 7 dívek. Ani jeden z respondentů nevedl, že by důvodem k provozování činností ve volném čase byl určitý profit. Naopak pro relativně velký počet respondentů (významně více u chlapců) je motivací zúčastnit se volnočasové aktivity vnitřní motivace v podobě zahnání nudy (chlapci N= 25; 38 %, dívky N= 14; 20 %).

Respondenti, kteří zvolili možnost „něco jiného“ měli možnost doplnit, „co“ stojí v pozadí jejich motivace pro věnování se jejich oblíbené volnočasové činnosti. Jeden chlapec uvedl motivaci „extrémně miluji motorky.“ V souboru dívek zvolilo možnost „něco jiného“ 7 z nich, přičemž všechny využily možnost doplňující odpovědi:

- *Dobrá pocit, vyhnání zlých myšlenek.*
- *Odpočinout si od školy a věčného učení.*
- *Zkušenosti v komunikaci.*
- *Protože mě to baví.*
- *Odreagování.*
- *Radost z činnosti.*

▪ **Položka č. 12: Vliv odbornosti vedoucího kroužku jako motivace k činnosti**

Z odpovědí na položku jsme chtěli zjistit, jakou roli hraje odbornost vychovatele (vedoucího kroužku) v motivaci respondentů daný kroužek navštěvovat.

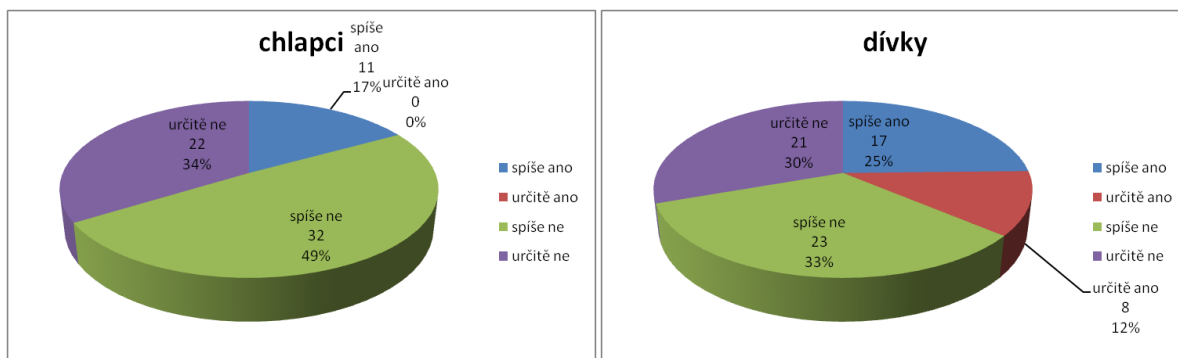
Tab. 17: Vliv odbornosti vedoucího kroužku jako motivace k činnosti

Rozhduješ se k určité činnosti podle toho, zda ji vedoucí kroužku vede odborně?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	11	17	28
určitě ano	0	8	8
spíše ne	32	23	55
určitě ne	22	21	43

Zdroj: autorka

Z odpovědí uvedených v tabulce č. 17 a grafech č. 23 a č. 24 vyplývá, že odbornost vychovatele jakožto vedoucího kroužku hraje v rozhodování, zda daný kroužek navštěvovat či nikoli spíše okrajovou roli. Dívky kladou na odbornost vedoucího kroužku větší důraz než respondenti souboru chlapců. Zatímco v souboru dívek zvolilo možnost „spíše ano“ či „určitě ano“ celkem 25 účastnic průzkumného šetření (37 %), v souboru chlapců zvolilo variantu „spíše ano“ 11 z nich (17%), možnost „určitě ano“ neoznačil žádný chlapec.

Grafy č. 23 a 24: Vliv odbornosti vedoucího kroužku jako motivace k činnosti

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Největší počet respondentů obou souborů označil možnost „spíše ne“ (chlapci N= 32; 49 %, dívky N = 23; 33 %). Pro tyto respondenty způsob vedení a odborné kompetence vedoucího kroužku hrají patrně alespoň malou roli. Žádný důraz na odborné vedení uvedla více než třetina respondentů souboru chlapců (34%) a necelá třetina dívek (30 %).

▪ **Položka č. 13: Četnost věnování se aktivitám za poslední měsíc**

V otázce 13 jsme se respondentů zeptali, jak často měli možnost věnovat se za poslední měsíc svým oblíbeným aktivitám. Výsledky prezentuje tabulka č. 18 společně s grafy č. 25 a č. 26.

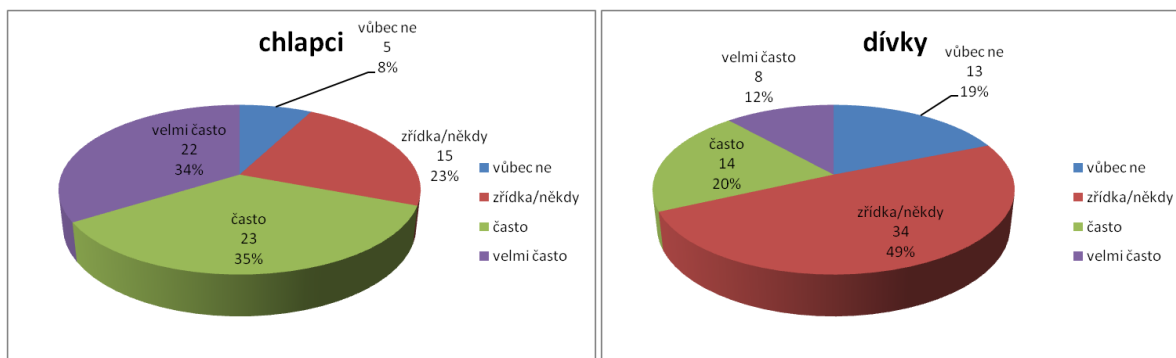
Tab. 18: Četnost věnování se aktivitám za poslední měsíc

Jak často jsi se minulý měsíc věnoval/a ve volném čase na internátě svým zálibám?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
vůbec ne	5	13	18
zřídka/někdy	15	34	49
často	23	14	37
velmi často	22	8	30

Zdroj: autorka

Odpovědi ukázaly na rozdíly mezi sledovanými soubory chlapců a dívek. Zatímco v souboru chlapců se svým zálibám věnovala „velmi často“ nebo „často“ věnovala 45 z nich (69 %), v souboru dívek to byla necelá třetina respondentek (N = 22; 32 %). V souboru dívek zvolila téměř polovina z účastnic průzkumu (N= 34; 49 %) odpověď „zřídka/někdy.“

Grafy č. 25 a 26: Četnost věnování se aktivitám za poslední měsíc

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Položka č. 14: Emoční doprovod při prožívání aktivit

V souladu s názvem práce jsme v následujících čtyřech položkách zaměřili na prožívání volnočasových aktivit, tedy na vnitřní, subjektivní pocit prožívaný při činnostech volného času.

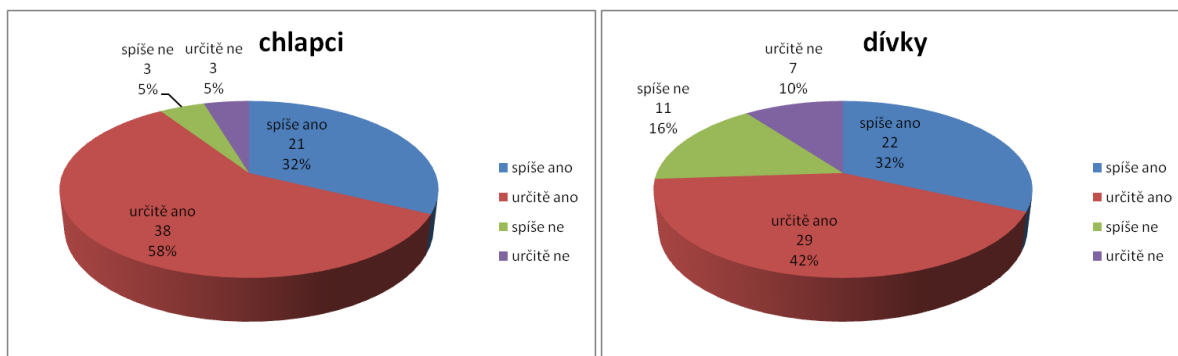
Tab. 19: Emoční doprovod při prožívání volnočasových aktivit v DM

Prožíval/a jsi při těchto činnostech radost?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	21	22	43
určitě ano	38	29	67
spíše ne	3	11	14
určitě ne	3	7	10

Zdroj: autorka

V položce 14 nás zajímalo, zda respondenti v činnostech volného času, kterých se účastnili za poslední měsíc, prožívali radost. Z výsledku uvedených v tabulce 19 a grafech 27 a 28 je patrné, že pro naprostou většinu respondentů obou sledovaných souborů jsou aktivity volného času potěšením. Jedinců, kteří radost spíše nebo určitě při volnočasových aktivitách neprožívali, je významně větší počet v souboru dívek než v souboru chlapců. Odpovědi „spíše ne“ nebo „určitě ne“ uvedlo 18 dívek (26 %) v porovnání s 6 (10 %) chlapci. Odpovědi lze interpretovat jako kladné prožívání volnočasových aktivit u většiny respondentů (N=110; 82 %).

Grafy č. 27 a 28: Emoční doprovod při prožívání volnočasových aktivit v DM

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Položka č. 15: Těšení se na volnočasové aktivity

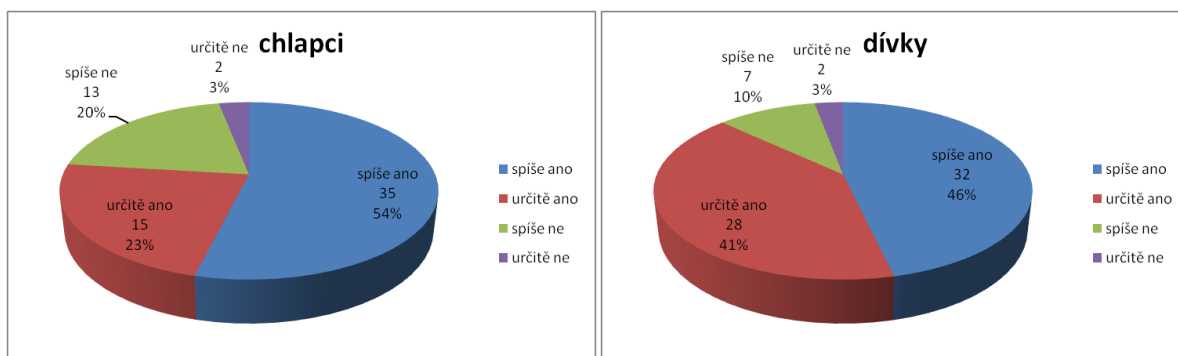
V položce 15 jsme se žáků ubytovaných v DM zeptali, zda se těší na aktivity prováděné ve volném čase. Výsledné odpovědi uvádí tabula č. 20 společně s grafy č. 29 a 30.

Tab. 20: Těšení se na volnočasové aktivity

Těšil/a jsi se na činnosti ve volném čase už předem?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	35	32	67
určitě ano	15	28	43
spíše ne	13	7	20
určitě ne	2	2	4

Zdroj: autorka

Grafy č. 29 a 30: Těšení se na volnočasové aktivity

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Podobně jako v předchozí položce ukazují výsledné odpovědi na kladné prožívání při realizaci volnočasových aktivit. Těšení se na něco, v našem případě na určitou činnost

ve volném čase, totiž nepřímo ukazuje, že jedinec s velkou pravděpodobností zažil v minulosti kladné prožívání aktivity, na niž se těší.

Odpověď „spíše ano“ a „určitě ano“ označilo 50 chlapců (77 %) a 60 dívek (87 %). Oproti minulé položce se na aktivity spíše nebo určitě netěší větší počet respondentů ze souboru chlapců (N= 15; 23 %) než dívek (N=9; 13 %).

Položka č. 16: Prožívání soutěživosti a napětí při volnočasových aktivitách

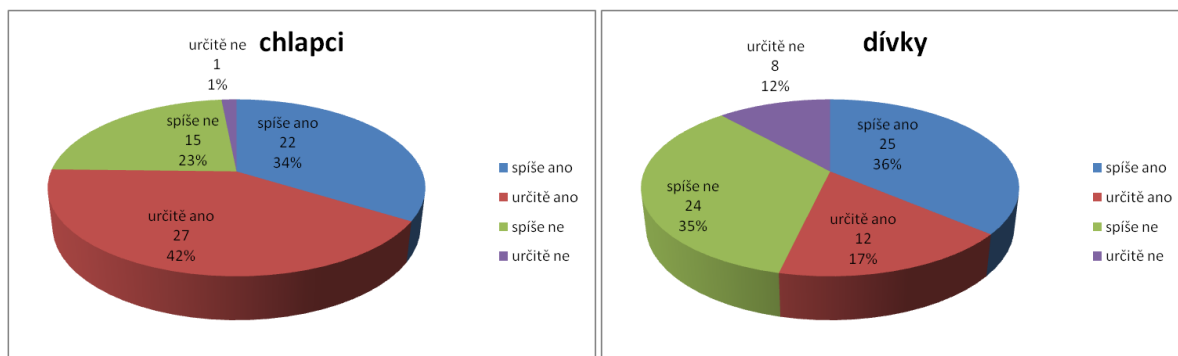
Prožívání soutěživosti a napětí nelze jednoznačně přiřadit ke kladným či záporným emocím. Intenzita prožívání tohoto emočního stavu je podmíněno zejména osobnostními predispozicemi (temperamentové charakteristiky) a situačními proměnnými. Pro některé žáky je soutěživost silným motivem, děláním věcí „jen tak“, bez soutěžení je nebaví, zatímco pro jiné může být aspekt soutěžení zdrojem nelibých pocitů či dokonce stresu. Stejně tak za určité situace (např. soutěž bez přítomnosti diváků) může být pocit napětí „hnacím motorem“ k dané aktivitě, kdežto za okolností odlišných (přítomnost diváků) může soutěživost daného jedince svazovat a přinášet mu negativní emoční doprovod.

Tab. 21: Prožívání soutěživosti a napětí při volnočasových aktivitách

Prožíváš rád/a při volnočasových aktivitách napětí, soutěživost, „adrenalin“?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	22	25	47
určitě ano	27	12	39
spíše ne	15	24	39
určitě ne	1	8	9

Zdroj: autorka

Grafy č. 31 a 32: Prožívání soutěživosti a napětí při volnočasových aktivitách

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Z tabulky č. 21 a grafů č. 31 a 32 vyplývá, že (podle předpokladů založených na genderových stereotypech), soutěživost a napětí prožívá s uspokojením při volnočasových aktivitách větší počet chlapců než dívek. Možnosti „spíše ano“ a „určitě ano“ označilo 49 respondentů ze souboru chlapců (57 %) oproti 37 dívkám (53 %). Rozdíl však není významný. 9 účastníků průzkumného šetření, 1 chlapec a 8 dívek, „adrenalin“ k provádění volnočasových aktivit „určitě“ nepotřebují.

Položka č. 17: Prožívání uvolnění a relaxace při volnočasových aktivitách

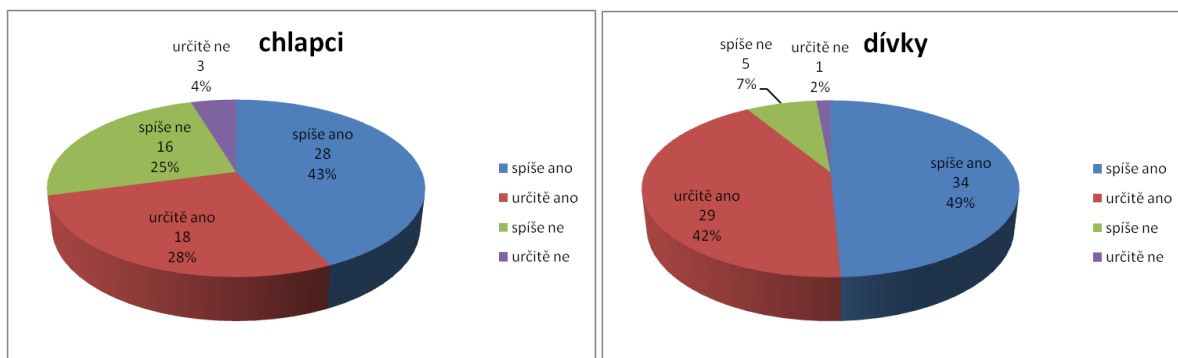
Zkušenost pedagogů i odborná literatura často uvádí, že volnočasové aktivity v rámci výchovy mimo vyučování, ať se již jedná o školní družinu, školní klub nebo domov mládeže, je vhodné z velké míry orientovat na uvolnění a relaxaci. Pocit relaxace a uvolnění je spojen s odpočinkem organismu, což je stav nezbytný pro adekvátní duševní hygienu a zdraví dospívajícího organismu. Relaxační aktivity kompenzují námahu spojenou s nutností permanentního soustředění pozornosti během výuky.

Tab. 22: Prožívání uvolnění a relaxace při volnočasových aktivitách

Prožíváš rád/a při volnočasových aktivitách uvolnění, relaxaci?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	28	34	62
určitě ano	18	29	47
spíše ne	16	5	21
určitě ne	3	1	4

Zdroj: autorka

Grafy č. 33 a 34: Prožívání uvolnění a relaxace při volnočasových aktivitách

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Údaje uvedené v tabulce č. 22 společně s grafy č. 33 a 34 ukazují, že pro většinu respondentů obou souborů je uvolnění a relaxace při volnočasových aktivitách důležitým doprovodným faktorem.

V souboru chlapců 46 (71 %) respondentů odpovědělo, že při volnočasových aktivitách prožívá „spíše“ nebo „určitě“ rádo uvolnění a relaxaci. V souboru dívek uvedlo odpověď „spíše ano“ téměř polovina z nich (N= 34; 49 %), určitě ano pak 42 % účastnic průzkumného šetření.

Pocit uvolnění a relaxace k volnočasovým aktivitám „spíše“ nebo „určitě“ nepotřebuje 19 chlapců (29 %) oproti 6 dívkám (9 %). Na základě uvedených výsledků lze konstatovat, že ve sledovaném souboru to jsou dívky, které více než chlapci prožívají rády při činnostech volného času uvolnění a relaxaci.

Položka č. 18: Role počítače při trávení volnočasových aktivit

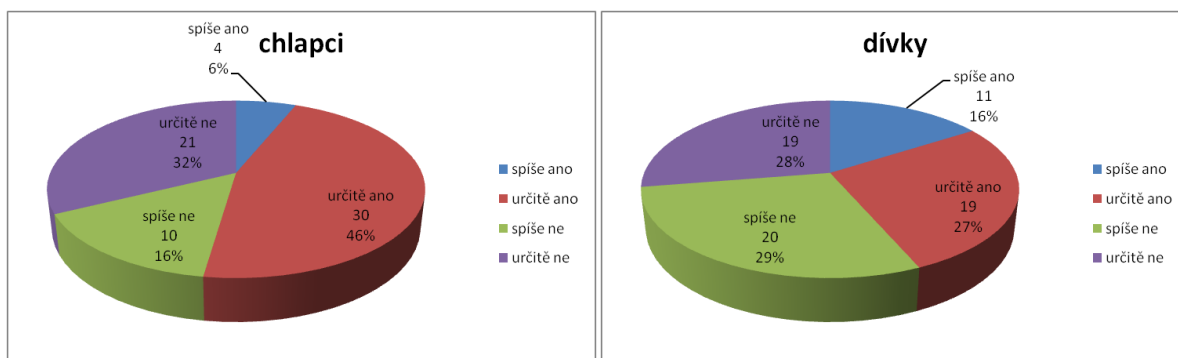
V závěrečných dvou položkách nás zajímal vztah fenoménu současné mladé generace, tj. počítače, k volnému času respondentů v domově mládeže.

Tab. 23: Role počítače při trávení volnočasových aktivit

Dovedeš si představit, že bys svůj volný čas v DM trávil/a dlouhodobě bez počítače?	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše ano	4	11	15
určitě ano	30	19	49
spíše ne	10	20	30
určitě ne	21	19	40

Zdroj: autorka

Grafy č. 35 a 36: Role počítače při trávení volnočasových aktivit

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Výsledky jsou pro nás do značné míry překvapením. Více než třetina (celkem 49; 36 %) respondentů (z toho 30 chlapců a 19 dívek) si dokáže „určitě“ představit život na internátě bez počítače. Dalších 15 (4 chlapci a 11 dívek; 11 %) si to dokáže představit „spíše“. Čili téměř polovina (47 %) respondentů v dotaznících uvedla, že by určitým způsobem mohla v domově mládeže trávit volný čas bez počítače. Otázkou zůstává, jak by se tito respondenti zachovali v případě, kdyby se nepřítomnost počítačů v domově mládeže stala realitou.

Položka č. 19: Výběr mezi počítačovou a reálnou aktivitou

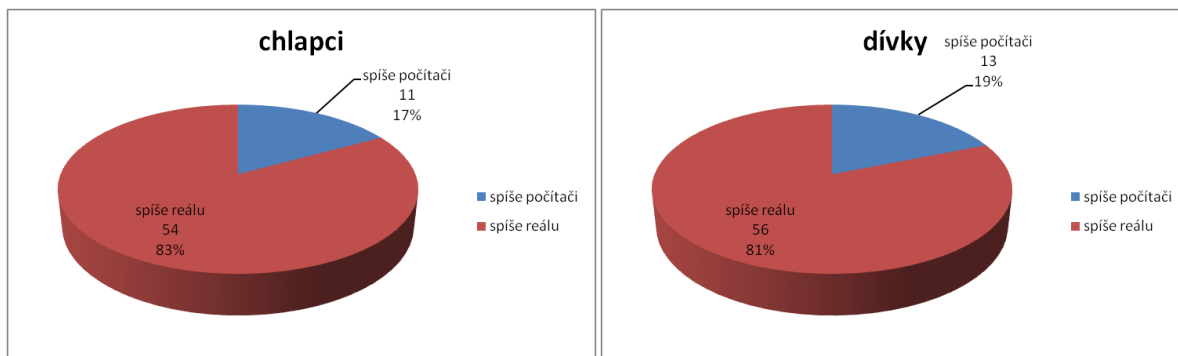
V závěrečné položce jsme vzhledem k velké rozšířenosti počítačových her a všeobecnému používání sociálních sítí v generaci dospívajících položili trochu netradiční otázku, cílicí na zjištění preferencí mezi volnočasovými aktivitami reálného a virtuálního světa. Chtěli jsme zjistit, zda v případě, kdy si respondenti mohou vybrat obsahově podobnou volnočasovou aktivitu v reálném světě či ve světě elektronických médií, dají přednost trávení volného času při aktivitách „skutečných“ nebo „virtuálních“.

Tab. 24: Výběr mezi počítačovou a reálnou aktivitou

Pokud si můžeš ve volném čase na DM vybrat mezi „podobnou“ aktivitou na PC nebo ve skutečnosti (např. pokec přes facebook nebo v reálu, skutečné sportovní nebo počítačová hra) dáš přednost:	chlapci n = 65	dívky n = 69	celkem n = 134
spíše počítači	11	13	24
spíše reálu	54	56	110

Zdroj: autorka

Grafy č. 37 a 38: Výběr mezi počítačovou a reálnou aktivitou

Zdroj: autorka

Zdroj: autorka

Z výsledků uvedených v tabulce č. 24 společně s grafy č. 37 a č. 38 je zřejmé, že dnešní počítačová generace ještě není zcela odtržena od reality skutečného světa, jinými slovy, že dává přednost skutečným volnočasovým aktivitám před podobnými aktivitami počítačovými. V obou sledovaných souborech dává reálným zážitkům přednost více než 80 respondentů (chlapci 83 %, dívky 81 %).

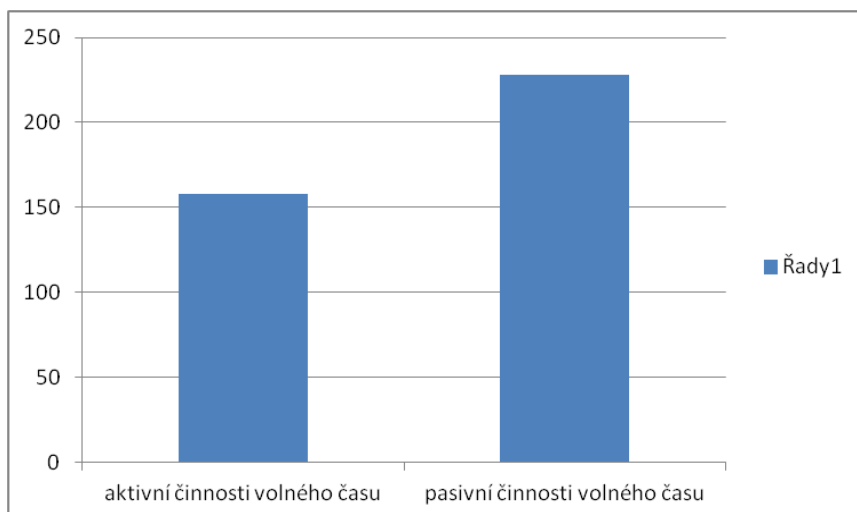
4.6 Vyhodnocení průzkumných otázek

V následující části prezentujeme na základě získaných dat z dotazníkového šetření vyhodnocení průzkumných otázek.

1. Tráví žáci ubytování v domově mládeže volný čas převážně aktivním nebo pasivním způsobem?

Vyhodnocení první průzkumné otázky se váže na informace získané z položek 1, 4 a 5. Z odpovědí na otevřenou otázku v položce 1 jsme arbitrárně rozdělili činnosti na aktivní a pasivní. Jsme si vědomi skutečnosti, že se jedná o dělení subjektivní. Jako aktivní činnosti volného času jsme označili: 1) jízda na koni/zvířata, 2) sportovní aktivity, 3) vycházky, 4) hra na hudební nástroj, 5) rukodělné práce a 6) kreslení a výtvarná činnost. Do pasivních aktivit jsme zařadili odpovědi: 1) četba, 2) kamarádi, 3) počítače, 4) poslouchání hudby. Odpovědi „nemám volný čas“ jsme do hodnocení nezařadili. Respondenti v mnoha případech uvedli více než jednu aktivitu. Poměr „aktivních“ a „pasivních“ volnočasových aktivit ukazuje tabulka č. 25.

Graf č. 39: Poměr „aktivních“ a „pasivních“ činností ve volném čase uvedených v položce 1

Zdroj: autorka

Z tabulky č. 25 a grafu č. 39 je patrné, že aktivní činnosti volného času byly uvedeny 158x, kdežto aktivity, které jsme označili jako pasivní, se v odpovědích objevily 228x. Pasivní aktivity převažovaly jak v souboru chlapců, tak i v souboru dívek.

Tab. 25: Poměr „aktivních“ a „pasivních“ činností ve volném čase uvedených v položce 1

aktivity	chlapci	dívky	celkem
AKTIVNÍ			
Jízda na koni/péče o zvířata	6	14	20
Sportovní a pohybové aktivity	38	17	55
Vycházky	9	35	44
Hra na hudební nástroj	2	17	19
Rukodělné práce	0	8	8
Kreslení a výtvarná činnost	1	11	12
aktivní volnočasové činnosti celkem	56	102	158
PASIVNÍ			
četba	4	11	15
kamarádi	44	38	82
počítače	49	47	96
poslouchání hudby	14	21	35
pasivní volnočasové činnosti celkem	111	117	228

Zdroj: autorka

Z vyhodnocení položky 4 vyplývá, že 63 respondentů, tj. 47, 1 % tráví svůj volný čas v domově mládeže převážně aktivně. Uvedený počet respondentů označil možnosti „spíše ano“ nebo „určitě ano“. Aktivně tráví volný čas v DM více chlapců (N = 40) než dívek (N = 23).

Odpovědi na otázku, zda respondenti tráví volný čas v domově mládeže pasivně, odpovědělo negativně, tedy že svůj volný čas převážně netráví pasivně (čili tráví ho převážně aktivně) 54 účastníků průzkumu, což reprezentuje 40, 3 %. Zde byly odpovědi „spíše ne“ a „určitě ne“ v souladu s výše uvedenou položkou syceny z větší míry souborem chlapců (N=35) než souborem dívek (N=19).

Na základě získaných dat konstatujeme, že respondenti průzkumného souboru tráví svůj volný čas v domově mládeže převážně pasivně. Jinými slovy, že ve větší míře volí pasivní činnosti volného času než činnosti aktivní.

2. Jsou respondenti spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit v domově mládeže?

Zodpovězení druhé průzkumné otázky se odvíjí od analýzy dat získaných z položky číslo tři. Z uvedených odpovědí vyplývá, že 89 respondentů, reprezentujících 66 % účastníků průzkumu je s nabídkou volnočasových aktivit „spíše“ nebo „určitě“ spokojeno. Kladné odpovědi (spokojenost) je z větší míry sycena souborem chlapců (N=54; dívky N = 35).

Na základě zjištěných dat konstatujeme, že více než polovina respondentů je s nabídkou volnočasových aktivit v DM spokojena.

3. Které volnočasové aktivity nabízené domovem mládeže jsou u respondentů nejvíce a které nejméně oblíbené?

Vyhodnocení třetí průzkumné otázky jsme opřeli o výsledky položek č. 8 a č. 9. Z odpovědí na položku 8 vyplývá největší oblíbenost sportovních a pohybových aktivit. Těmto aktivitám dává přednost 61 (45 %) respondentů. Sportovní aktivity jsou upřednostňovány v mnohem větší míře chlapci (N = 43) než dívkami (N = 18). Téměř shodný počet respondentů upřednostnil kulturní a relaxační aktivity (N =29) a nepravidelné akce pořádané v domově mládeže, jako jsou zájezdy či přednášky (N = 29). Nejméně navštěvované jsou kroužky zaměřené na výtvarné a rukodělné činnosti (N =16), což je zapříčiněno zejména absolutním nezájmem chlapců.

Z odpovědí na otevřenou otázku v položce 9, kde respondenti často uvedli více než jednu činnost, jsme zjistili, že nejvíce navštěvovanou aktivitou nabízenou domovem mládeže jsou

diskotéky (uvedeny 35x), následované posilovnou (21x), kroužkem florbalu (19x), kroužkem dračích lodí (18x) a kroužkem volejbalu (14x). Muzikoterapie se objevila v nejméně případech (4x), méně často rovněž byly uváděny výtvarné a rukodělné kroužky, které navštěvují pouze dívky.

Na třetí průzkumnou otázku odpovídáme, že z nabídky aktivit domova mládeže jsou nejvíce oblíbené kroužky zaměřené na sportovní a pohybové aktivity.

4. Jaká je převažující motivace k výběru jednotlivých volnočasových aktivit?

Zodpovězení čtvrté průzkumné otázky je závislé na vyhodnocení položek č. 11 a č. 12. Z odpovědí na položku 11 vyplynulo, že pro největší počet respondentů je hlavní motivací k návštěvě volnočasových aktivit touha po zlepšení se v dané činnosti (N = 56; 41, 8 %). Druhou nejčastější motivací je pak zahnání nudy (N= 39; 29, 1 %).

V položce 12 jsme se zeptali na jeden z možných motivačních faktorů, konkrétně na odbornost vedoucího kroužku (vychovatele) jakožto motivačního činitele. Na otázku, zda se respondenti k určité činnosti rozhodují na základě profesionálního přístupu vedoucího kroužku, zvolilo 98 (73, 1 %) odpověď „spíše ne“ nebo „určitě ne“. Je tedy zřejmé, že odborné vedení kroužku není pro značnou část respondentů důležitou motivací.

Na základě výše uvedených zjištění konstatujeme, že ve sledovaném souboru je nejčastější motivací ke zvolené volnočasové aktivitě touha po zlepšení se.

5. Dovedou si respondenti představit trávení volnočasových aktivit bez počítače?

Na pátou průzkumnou otázku jsme odpověděli na základě vyhodnocení položek č. 18 a č. 19. Z odpovědí na položku 18 vyplynulo, že 64 (47, 8 %) respondentů si „spíše“ nebo „určitě“ dokáže představit život v domově mládeže bez používání počítače. Naopak 70 (52, 2 %) dotázaných odpovědělo na otázku „spíše ne“ nebo „určitě ne“.

Z výsledných odpovědí na otázku 19, která na průzkumnou otázku odpovídala jen nepřímou, jsme se dozvěděli, že v případě, kdy respondenti mohou volit mezi obsahově podobnou reálnou či „virtuální“ aktivitou (reálný sport vs. sportovní počítačová hra, komunikace „face to face“ vs. komunikace na sociálních sítích), preferuje významná většina dotázaných (N=110; 82 %) reálné aktivity.

Na základě zjištěných poznatků konstatujeme, že téměř polovina respondentů si dokáže volný čas v domově mládeže představit.

6. Bude v souboru chlapců více respondentů rádo prožívat při volnočasových aktivitách soutěživost a napětí než v souboru dívek?

Odpověď na šestou průzkumnou otázku vyvodíme z položky 16. Vycházeli jsme zde z předpokladu, že se hoši více než dívky potřebují ve volném čase „vybít“, což se sebou nese větší potřebu soutěživosti napětí, adrenalinu.

Z odpovědí na otázku 16 nevyplýval významný rozdíl mezi sledovanými soubory chlapců a dívek. Na otázku: „Prožíváš rád/a při volnočasových aktivitách napětí, soutěživost, „adrenalin“? Odpovědělo „spíše ano“ a „určitě ano“ 49 (57 %) chlapců oproti 37 dívkám (53 %).

Na základě výše uvedených dat konstatujeme, že předpoklad o větší potřebě soutěživosti chlapců ve srovnání s děvčaty během volnočasových aktivit se neprokázal.

7. Bude pro většinu respondentů souboru dívek hlavní motivací k věnování se volnočasovým aktivitám v domově mládeže touha po seznámení se s novými lidmi?

Poslední průzkumnou otázku jsme odvodili z předpokladu, že pro dívky, které jsou všeobecně považovány za komunikativnější než chlapci, může být jednou z velkých motivací navštěvovat zvolenou volnočasovou aktivitu přání seznámit se s jinými lidmi.

Odpovědi průzkumné otázky jsou vázány na vyhodnocení položky č. 11. Výchozí předpoklad se nenaplnil. Pro dívky stejně jako pro chlapce je největší motivací k provozování volnočasových aktivit touha po zlepšení se. Tuto možnost označilo 27 dívek. Shodně 14 dívek zvolilo předpokládanou variantu „touha seznámit se“ a „zahnání nudy.“

4.7 Závěrečné shrnutí výsledků

Průzkumné šetření se zaměřilo na zjištění prožívání volného času žáků ubytovaných v domově mládeže. K tomuto účelu jsme zkonstruovali 19 – ti položkový dotazník na zachycení různých aspektů problematiky trávení volného času v domově mládeže. Dotazník se zaměřil zejména na zjišťování:

- způsobu trávení volného času v DM,
- spokojenosti respondentů s nabídkou volnočasových aktivit,
- časové dotace věnované volnočasovým aktivitám,
- motivaci k provozování aktivit volného času,
- favorizovaných volnočasových aktivit pořádaných v DM i mimo DM,

- psychologických aspektů prožívání volnočasových aktivit,
- roli počítače ve volnočasových aktivitách.

Průzkumný soubor tvořilo 134 žáků kroměřížských středních škol ubytovaných v domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb Kroměříž.

Z průzkumu vyplynulo několik zajímavých zjištění. Ačkoli v první otevřené otázce, v níž jsme se zeptali, jakým činnostem se respondenti věnují ve volném čase, se nejčastěji objevila odpověď „Počítače, multimédia, sociální sítě, TV, sledování filmů“ (96x)¹⁰, v položce 18 odpověděla téměř polovina respondentů, že si dovede v domově mládeže představit trávení volného času bez počítače. V této souvislosti je potěšující skutečnost, že velká většina respondentů v případě, že si může zvolit mezi obsahově podobnou reálnou a „virtuální“ aktivitou, dává přednost činnosti reálné (sport, komunikace...).

Z odpovědí na první otázku rovněž vyplynulo, že důležitou roli v naplňování volného času hrají kamarádi (82 x).

Na třetím a čtvrtém místě se objevily činnosti, které jsou označovány jako aktivní, tj. vycházky (44x) a sportovní a pohybové aktivity (45x). Jak však vyplynulo z odpovědí na první průzkumnou otázku, pasivní trávení volného času (vedle počítače a kamarádů např. poslech hudby či čtení) ve sledovaném souboru převažuje nad činnostmi aktivními. Z položky 9 vyplynulo, že způsob trávení volného času s převahou hraní a s převahou počítače vyznává téměř totožný počet respondentů (45, resp. 44). Lze konstatovat, že u mladé generace se nevyklučuje trávení volného času za počítačem s aktivním, na pohyb zaměřeným provozováním volnočasových činností. Počítač je již zřejmě natolik samozřejmou součástí života mladé generace, že určitý čas věnovaný počítači nemusí být nutně časem stráveným na úkor věnování se jiným aktivitám.

V zjišťování sociální dimenze se ukázalo, že největší počet chlapců tráví volný čas s partou kamarádů, kdežto dívky provádějí volnočasové aktivity v největším počtu s jednou až dvěma kamarádkami.

Co se týče spokojenosti respondentů s tím, jak svůj volný čas v domově mládeže tráví, 66 % udává spokojenost. Určitě spokojeno je mnohem větší počet chlapců než dívek (31 chlapců vs. 8 dívek). Z doplňujících odpovědí vyplynulo, že za spokojeností stojí pestrá nabídka aktivit nabízených domovem mládeže, zatímco důvodem za nespokojeností je kromě nedostatečné nabídky aktivit zejména nedostatek času. Na nedostatek času si v doplňujících

¹⁰ respondenti z velké části uváděli více než jednu aktivitu

otázkách i u dalších položek stěžovaly převážně dívky. Možným vysvětlením je náročný studijní obor na veterinární škole, z níž respondentky průzkumu převážně pocházely.

Necelá polovina (47, 7 %) respondentů celkového souboru uvedla odpovědi „spíše ano“ a „určitě ano“ na dotaz, zda se pravidelně účastní aktivit v rámci DM. Chlapci ve větším počtu než dívky navštěvují pravidelně aktivity organizované domovem mládeže.

K nejvíce oblíbeným pravidelným činnostem, nabízeným domovem mládeže převážně ve formě kroužků, patří sportovní a pohybové aktivity. Z nepravidelně pořádaných akcí se oblíbě těší diskotéky.

Pravidelnou účast na některé z volnočasových aktivit mimo domov mládeže uvedlo 57 % dotázaných. V otevřené otázce, které aktivity mimo DM respondenti navštěvují, byl nejčastěji uváděn plavecký bazén, dále posilovna, místní kino a návštěva divadelních představení.

Nejsilnějším motivem pro účast na některé z volnočasových aktivit je pro většinu respondentů touha zlepšit se v dané činnosti. Druhým nejčastěji uváděným motivem bylo zahnání nudy, v menší míře respondenti udávali vliv jiné osoby nebo touhu po seznámení se. Respondenti, kteří zvolili možnost „něco jiného“, uvedli jako motiv např. odreagování se, radost či dobrý pocit z činnosti.

Odbornost vychovatele jakožto vedoucího kroužku hraje v rozhodování, zda daný kroužek navštěvovat či nikoli spíše okrajovou roli.

Frekvence návštěv volnočasových aktivit za poslední měsíc se mezi sledovanými soubory chlapců a dívek významně lišila. Zatímco v souboru chlapců se svým zálibám věnovalo „velmi často“ nebo „často“ téměř dvě třetiny respondentů, v souboru dívek to byla necelá třetina z nich. V souboru dívek zvolila téměř polovina z účastnic průzkumu odpověď „zřídka/někdy.“ Jak jsme uvedli výše, jedním z vysvětlujících faktorů může být větší náročnost studia oboru u dívek.

V souladu s názvem práce jsme se v následujících čtyřech položkách zaměřili na prožívání volnočasových aktivit, tedy na vnitřní, subjektivní pocit prožívaný při činnostech volného času. Jak jsme uvedli v úvodu, pojem *prožívání* v psychologii zahrnuje složku kognitivní (poznávání), emoční (cítění) a motivační (snažení). V naší práci jsme se zaměřili na složku emoční. Emoční stavy mají určitou niternou valenci, jsou doprovázeny rozmanitými kladnými (např. radost, štěstí, uvolnění, potěšení, uspokojení z činnosti) a zápornými (např. smutek, strach, hněv, hnus, vnitřní napětí) pocity, které prováděnou činnost (včetně např. motivace v pokračování v dané aktivitě nebo v motivaci k příští návštěvě kroužku), do značné míry ovlivňují.

Z výsledku vyplynulo, že pro naprostou většinu respondentů obou sledovaných souborů jsou aktivity volného času potěšením - při aktivitách prožívají radost a předem se na ně těší. Jedinců, kteří radost „spíše“ nebo „určitě“ při volnočasových aktivitách neprožívali, je významně větší počet v souboru dívek než v souboru chlapců. Odpovědi lze interpretovat jako kladné prožívání volnočasových aktivit u většiny respondentů - u většiny respondentů byly v posledním měsíci volnočasové aktivity doprovázeny kladnými pocity, resp. kladným pocitem radosti, z čehož rezultuje, že se na další návštěvu dané aktivity těší.

Soutěživost, pocit napětí a „adrenalinu“ jsou důležité pro více než polovinu respondentů obou souborů (57 % chlapců vs. 53 % dívek). Zde se nenaplnil náš předpoklad, že potřebu soutěživosti sdělí větší počet chlapců než dívek.

Zřejmě nejvíce překvapivým faktem dotazníkového šetření je relativně vysoký počet respondentů (téměř polovina; 47 %), kteří na otázku, zda si dokážou představit život v domově mládeže bez počítače, odpovědělo kladně. Z vlastní praxe víme, že pro naprostou většinu ubytovaných je počítač denodenní nezbytností.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala tématem prožívání volného času v domově mládeže. Hlavním cílem práce bylo prostřednictvím dotazníkového šetření analyzovat prožívání volného času žáků ubytovaných v domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb Kroměříž.

Práce byla členěna do dvou základních oddílů, teoretického a praktického. Praktická část obsahově navázala na část teoretickou.

V teoretické části jsme prezentovali poznatky současné odborné literatury zaměřené zejména na výchovu mimo vyučování a pedagogiku volného času. Neboť průzkumný soubor tvořili žáci nacházející se ve vývojovém období adolescence, zahrnuli jsme některé dílčí poznatky o adolescenci, vztahující se k hlavnímu tématu práce, do teoretické části. Prezentovány byly zejména poznatky o zájmech, hodnotách, motivaci, o životním stylu či vlivu vrstevníku na trávení volného času v době dospívání.

V poslední kapitole teoretické části jsme se zaměřili na volný čas v domově mládeže. Cílem výchovy žáků ubytovaných v DM je rozvíjení klíčových kompetencí žáka, jeho vědomostí, potřeb, zájmů a postojů. Zde hraje klíčovou roli osobnost vychovatele. Hlavním dokumentem domova mládeže je Školní vzdělávací program doplněný Vnitřním řádem domova mládeže. DM je organizován do výchovných skupin vedených kmenovým vychovatelem. Kmenový vychovatel a ostatní vychovatelé domova mládeže jsou garanty v nabídce volnočasových aktivit pro ubytované žáky. Každý vychovatel zpravidla vede určitý kroužek nebo aktivitu. Pedagogická činnost, včetně organizace volnočasových aktivit, se v domově mládeže odvíjí od ročních, měsíčních a týdenních plánů činnosti. Ubytování žáci si pak podle svých zájmů a časových možností vybírají mezi nabízenými aktivitami. Účast na činnostech je vždy dobrovolná.

Praktická část bakalářské práce navázala obsahově na předcházející kapitolu. Obsahem prezentovaného dotazníkového šetření s interpretací výsledků, bylo prožívání volného času žáků ubytovaných v domově mládeže při Střední škole hotelové a služeb Kroměříž. Vyhodnocení šetření bylo založeno zejména na zodpovězení sedmi průzkumných otázek. Za nejdůležitější výstupy průzkumného šetření považujeme následující výsledky: 1) více než polovina (66 %) respondentů je s nabídkou aktivit v domově mládeže spokojena; 2) většina dotázaných prožívá při zvolených volnočasových aktivitách radost a těší se na ně; 3) hlavním motivem ke zvolené činnosti ve volném čase je pro většinu respondentů touha po zlepšení se;

4) 81 % respondentů prožívá při volnočasových aktivitách pocit uvolnění a relaxace; 5) téměř polovina respondentů (47 %) si dokáže představit trávení volného času v domově mládeže bez počítače; 6) mírná většina respondentů (53 %) preferuje pasivní aktivity volného času, jako jsou trávení volného času za počítačem, s kamarády, poslechem hudby, zatímco necelá polovina (47 %) naopak dává přednost aktivním činnostem ve volném čase, jako jsou např. sportovní a pohybové aktivity, hra na hudební nástroj, rukodělné a výtvarné práce, vycházky, jízda na koni apod.; 7) největší rozdíly mezi souborem chlapců a dívek se ukázaly v četnosti (frekvenci) navštěvovaných aktivit - zatímco v souboru chlapců se svým zálibám věnovalo za poslední měsíc „velmi často“ nebo „často“ 69 % z nich, v souboru dívek to byla necelá třetina respondentek (32 %).

Výsledky průzkumného šetření mohou posloužit vychovatelům při vypracování ročních či týdenních plánů činnosti ve volném čase v domově mládeže.

SEZNAM ZKRATEK

COPT – Centrum odborné přípravy technické

KM – Kroměříž

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

SPgŠ – Střední pedagogická škola

SPŠ mlékárenská – Střední průmyslová škola mlékárenská

SŠHS – Střední škola hotelová a služeb

ŠVP – Školní vzdělávací program

TSOŠ veterinární – Tauferova střední odborná škola veterinární

WLRA – World Leisure and Recreation Association – Světové sdružení pro rekreaci a volný čas

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

ČÁP, J., MAREŠ J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463- X.

DUFFKOVÁ, J. et al. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Jan Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

HÁJEK, B., HOFBAUER, PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. *Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Nakladatelství Budka, 1994. ISBN 80-901549-05.

HAVLÍK, R., HALÁSZOVÁ, V., PROKOP, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: PedF UK, 1996. ISBN 80-86039-10-2.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0765-5.

KANTOTOVÁ, J. et al. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

KRAUS, B. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století*. Výzkum v Královéhradeckém kraji v letech 2000 – 2003. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-738-2.

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-24560.

MACEK, P. *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívání*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.

NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

PÁVKOVÁ, J. HÁJEK B., HOFBAUER, B. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SPOUSTA, V. et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, pedagogická fakulta, 1997. ISBN 80-210-1007-X.

SPOUSTA, V, HŘEBÍČEK, L, ŘEHULKA, E. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1996. 40 s. ISBN 80-210-1274-9.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J., BINAROVÁ, I., et al. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia 2001. ISBN 80-86384-00-4.

VAŠÁTKOVÁ, D. *Vybraná témata pedagogické psychologie*. Hradec Králové:Gaudaeamus, 2003. ISBN 80-7041-641-6.

VYHNÁLKOVÁ, P. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-86768-73-1.

ŽUMÁROVÁ, M. *Životní styl a jeho utváření*. In: KRAUS, B, POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

Seznam citovaných elektronických zdrojů

Zájmová činnost. [online]. SŠHS Kroměříž. [cit 2014-011-07] Dostupné z WWW:
<http://www.hskm.cz/cz/domov-mladeze/zajmova-cinnost.html>

Chování a prožívání. [online]. Studium psychologie. [cit 2014-11-07] Dostupné z WWW:
<http://www.studium-psychologie.cz/obecna-psychologie/3-chovani.html>

Výzkum ČTÚ: na internetu surfujeme v průměru 17 hodin týdně. [online]. týden.cz [2014-11-23] Dostupné z WWW: http://mediamania.tyden.cz/rubriky/online/na-internetu-surfujeme-v-prumeru-17-hodin-tydne_265869.html

WIESNEROVÁ, E. Pětadvacet hodin ve virtuálním světě. [online]. věda.muni.cz [2014-11-23] Dostupné z WWW: <http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/3813-petadvacet-hodin-ve-virtualnim-svete#.VABKH8OYVnw>

Vyhláška 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních. [online]. dm-hvizdal.cz [cit 2014-12-02] Dostupné z WWW: <http://www.dm-hvizdal.cz/Vyhlaska%20c.%20108%202005%20o%20skolskych%20vychovných%20a%20u-bytovacich.pdf>

Vzdělávací program. [online]. Střední škola hotelová a služeb Kroměříž. [cit 2014-12-02]. Dostupné z WWW: <http://www.hskm.cz/cz/domov-mladeze/vzdelavaci-program.html>

Vzdělávací program pro mimoškolní vzdělávání a výchovu žáků středních odborných škol, středních odborných učilišť a odborných učilišť pro žáky se speciálními výchovnými potřebami. [online]. DM Hradec Králové, Vocolova 1469/5[cit 2014-02-16] Dostupné z WWW: http://www.dmhk.cz/public/Image/sekce-typ-85/vzdelavaci_program_dmisj.pdf

Školní vzdělávací program domova mládeže – povinná dokumentace. [online]. Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola Most příspěvková organizace [cit 2014-02-16] Dostupné z WWW:http://dm.vos-sosmost.cz/svp/svp_dm.pdf

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1

Dotazník Prožívání volnočasových aktivit žáků ubytovaných v domově mládeže

Milí studenti,

V rámci bakalářské práce provádím průzkumné šetření zaměřené na prožívání volného času v domově mládeže. **Vyhodnocení bude naprosto anonymní!!** Vyplnění dotazníku je jednoduché. Přečti si prosím pozorně jednotlivé otázky nebo výroky. Prosím, abys odpověděl/a na všechny otázky a aby Tvoje odpovědi byly upřímné. Děkuji!

Pozn: 1) Jako volný čas pro účely tohoto dotazníku je míněn veškerý čas, který Ti na internátě zbývá po splnění povinností souvisejících s přípravou do školy. Otázky se tedy týkají výhradně Tvého volného času v domově mládeže. 2) Za slovo počítač si můžeš dosadit i notebook, smartphon, tablet atd.

OBECNÉ ÚDAJE

Věk:..... Pohlaví: chlapec dívka

Škola

střední škola s maturitou střední škola – výuční list

1) Jakým aktivitám se věnuješ, když nejsi ve škole, kroužku, neučíš se, nejíš a nespíš?

2) Svůj volný čas v domově mládeže trávíš nejvíce s:

partou kamarádů nejbližšími 1-2 kamarády sám/a

3) Jsi spokojený/á s tím, jak na internátě prožíváš svůj volný čas?

spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

Napiš důvod, proč jsi/nejsi spokojen/a.....

4) Trávíš svůj volný čas převážně aktivně (sportovní aktivity, návštěva akcí pořádaných v DM či mimo DM) ?

spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

5) Trávíš svůj volný čas převážně pasivně (sledování TV, hraní her na PC, internet, sociální sítě...)?

spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

6) Jaký způsob trávení volného času je Ti nejbližší?

- s převahou poznávání něčeho nového (četba, návštěva kina, koncertů, divadel, cestování...)
- s převahou hraní (sportovní a pohybové činnosti, tanec, společenské hry, různé soutěže...)
- s převahou rozjímání (meditace, duchovní či náboženské aktivit...)
- s převahou počítače (internet, sociální sítě, Youtube...)

7) Navštěvuješ pravidelně zájmovou činnosti a akce nabízené v domově mládeže?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

Pokud nenavštěvuješ, napiš proč:

8) Které aktivity z nabídky zájmové činnosti domova mládeže máš nejraději? (označ jednu možnost).

výtvarné a rukodělné (drátkování, A klub, estetický - netradiční techniky, tvořivé dílny, keramika)

sportovní, pohybové (volejbal, florbal, kopaná, dračí loď, jóga badminton...)

kulturní a relaxační (Pel-mel, filmový klub, knihovna, muzikoterapie)

nepravidelné akce (např. přednášky, zájezdy do aquaparku, divadla ...)

Napiš, proč některé aktivity nenavštěvuješ

9) Které aktivity z nabídky DM navštěvuješ a jak často?

Aktivity

Jak často: denně jednou týdně vícekrát týdně méně než jednou týdně

10) Navštěvuješ pravidelně některé aktivity mimo domov mládeže (např. plavání, bruslení, divadlo, koncerty, posilovnu...)?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

pokud ano, napiš jaké.....

Pokud nenavštěvuješ, napiš proč:

11) Co Tě převážně motivuje věnovat se svým oblíbeným činnostem ve volném čase? Zatrhni jednu variantu

touha po zlepšení se v určité činnosti

vliv jiné osoby (kamaráda, učitele, vychovatele, rodičů...)

touha po seznamování se s novými lidmi, scházení se s vrstevníky

vidina nějakého profitu z této činnosti (např. finanční odměna, prodloužená vycházka)

zahnání nudy

něco jiného (napiš co)

12) Rozhoduješ se k určité činnosti podle toho, zda ji vedoucí kroužku vede odborně?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

13) Jak často jsi se minulý měsíc věnoval/a ve volném čase na internátě svým zálibám?

- vůbec ne zřídka/někdy často velmi často

14) Prožíval/a jsi při těchto činnostech radost?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

15) Těšil/a jsi se na činnosti ve volném čase už předem?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

16) Prožíváš rád/a při volnočasových aktivitách napětí, soutěživost, „adrenalin“?

- spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

17) Prožíváš rád/a při volnočasových aktivitách uvolnění, relaxaci?

spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

18) Dovedeš si představit, že bys svůj volný čas v DM trávil/a dlouhodobě bez počítače?

spíše ano určitě ano spíše ne určitě ne

19) Pokud si můžeš ve volném čase na DM vybrat mezi „podobnou“ aktivitou na PC nebo ve skutečnosti (např. pokec přes facebook nebo v reálu, skutečné sportovní nebo počítačová hra) dáš přednost:

spíše počítači spíše reálu

2. 3. - 5.3. 2015

Den	Datum	Čas	Činnost	Zajišťuje
Pondělí 2.3.				
Posilovna 17-18	Procházková	17 – 18	Florbal	Janecká
		18 – 19	Badminton	Honzírková
		19 – 20	Volejbal	Frýdlová
		20 – 21	Fotbal	Jirásek
Úterý 3.3.				
		17 – 18		
		18 – 19	Vybíjená	Valoušková
Kondiční cvičení	Svobodová	19 – 20	Přehazovaná	Illyová
PPP – spol. sál 19 - 20	Blštáková	20 – 21	Strečjóga	Brabcová
Středa 4.3.				
Posilovna 17-18	Svobodová	17 – 18	Ringette	Blštáková
		18 – 19	Vybíjená	Valoušková
		19 – 20	8. patro	Medková
		20 – 21	Fotbal	Jirásek
Čtvrtek 5.3.				
		17 – 18	Florbal	Janecká
Posilovna pro 7. patro 18,30-19,30	Illyová	18 – 19	Badminton	Honzírková
Posilovna Draci 19.30 – 20.30	Procházková	19 – 20	Volejbal přátelské utkání s Veterinou	Frýdlová

Stolní tenis: 2.patro klubovna 236 – klíče a pátky si můžete zapůjčit u vychovatelů na 2. patře

PŘÍLOHA Č. 3: Plán akcí DM SŠHS Kroměříž 2014/2015

2014-15	název	místo	cíl	zodpovídá
„Seznam se a zapoj se.“				
Září				
	Seznamovací a zábavné odpoledne pro ubytované, táborový oheň	Pionýrská louka	Neformální seznamovací akce ubytovaných v přírodním prostředí Pionýrské louky, kulturní program s opékáním špekáčků u ohně	Dlabačová, Honzírková, Valoušková
3. 15.30	Seznámení s Kroměříží	Město a okolí DM, významné objekty	Informační vycházka pro nově ubytované, zaměřená na orientaci městem.	1. ročníky Svobodová, Bc. Romanová Honzírková
	Kuličkáda			Dlabačová
9. 17.00	Aqua-centrum	Uherské Hradiště	Ukázková, motivační akce pro zájemce o sportovní aktivity	Brabcová
10.	Trénink dračích lodí (dle počasí)	Loděnice Kojetín	Ukázková, motivační lekce pro zájemce o netradiční sportovní aktivity	Procházková
16.	Trénink dračích lodí (dle počasí)	Loděnice Kojetín	Pokračování - motivační lekce pro zájemce o netradiční sportovní aktivity	Procházková
17. 15.30	Návštěva Arcibiskupského zámku	Kroměřížský zámek	Prohlídka zámku, reprezentační sály s průvodcem	Svobodová, Bc. Romanová, Honzírková
17.	Návštěva a prohlídka výjezdové základny ZZS Kroměříž	ZZS Kroměříž	Prohloubení znalostí o poskytování první pomoci	Košťálová
23.	Pohodový pokec: Pro chlapce, návykové látky	DM Pavláková klubovna 117	Prevence Mgr. Jan Zahradník,	Svobodová
3. týden	Závod o nejrychlejšího jezdce	Motokárová dráha Kroměříž	Ukázková, motivační akce pro zájemce o netradiční sportovní aktivity	2. patro – Blštáková
30.	Pohodový pokec: Pro dívky Návykové látky	DM Pavláková klubovna 117	Prevence Mgr. Jan Zahradník,	Svobodová
30.	Svět čaje	klubovna 317	Workshop- příprava a ochutnávka čajů světa, povídání...	ASK

říjen				
1. týden	Pomáháme zvířátkům, Mezinárodní den zvířat, sbírka studentů DM a beseda o chovu pejsků	Útulek Čápka klubovna 717	Prohlubování citu a sounáležitosti. Ochrana zvířat celkově, schopnost podělit se o kapesné se zvířaty a zakoupením pamlsků	Nováková, Illyová
	Beseda s psycholožkou	Klubovna 417	Prevence II. roč. SPgŠ	Brabcová
	Divadelní představení	Dle nabídky Brno nebo Uherské Hradiště	Vzdělávání v oblasti umění, kultura oblékání a chování na společenských akcích	Svobodová
	Návštěva vernisáže výstavy Jitky Jarmarové		Ukázky kreativní tvorby a výroba uměleckých dáreků, propagace výtvarného kroužku	Peštuková
	Workshop muzikoterapie	DM Pavlákova		Illyová
	Zvyšování právního vědomí, beseda s policií	DM Pavlákova	Prevence pro 1. ročníky	Svobodová
13. a 16.	Vycházka do okolí	Okolí Kroměříže	Procházka	Bc. Janecká
15.	Zamykání vody	Loděnice Kojetín	Ukončení vodácké sezony dračích lodí	Procházková
16.	Ukázková lekce zumbly	Tělocvična DM	Nabídka sportovní činnosti	Procházková
20.	Mýty o první pomoci	Klubovna 4. patro	Neformální vzdělávání	Brabcová
25.	Návštěva zrcadlového bludiště	Muzeum Kroměříže	Zábava i poznání	Brabcová
20.	Mýty o první pomoci	Klubovna 7. patro	Neformální vzdělávání	Bc. Janecká
Listopad				
4.	Halloween-diskotéka	DM Pavlákova	Vzájemné seznámení, společná zábava a odreagování při hudbě.	Dlabačová
19.	Dáma - turnaj	Knihovna	Rozvoj logického a kombinačního myšlení	Valoušková
11.	Zdravý životní styl, péče o pleť a tělo, tombola	DM Pavlákova	Získat informace o zdravém životním stylu	Majdová

	Mluv se mnou, mám Ti co říci, láska, sexualita a její důsledky	DM Pavlákova	Seznámit se zdravým životním stylem a zodpovědným přístupem ke svému k životu	Svobodová
	Mluv se mnou, mám Ti co říci rizika internetu, virtuální komunikace	DM Pavlákova	Skryté nebezpečí internetu	Svobodová
	Výstava šperků	DM Pavlákova	Prezentace kroužku drátování	Peštuková
	Vánoční výzdoba prostor DM, příprava na adventní čas	Zelená klubovna DM	Přiblížení lidových tradic	Honzírková
20.	Beseda s psycholožkou	Klubovna 4. patro	Prevence a neformální vzdělávání	Svobodová
13.	Turnajové kolečko	DM Štěchovice	Navázání kamarádských vztahů při sportovních aktivitách. Spolupráce týmu a uplatnění individuálních schopností.	Blšťáková, Illyová
26.	Zábavný večer s karaoke	DM Pavlákova	Společná zábava a odreagování při hudbě	Procházková, Peštuková
18.	Přátelské utkání v odbíjené	Tělocvična DM	Sportem ke zdravému životnímu stylu	Frýdlová
Prosinec				
	Advent na DM	DM Pavlákova	Navození vánoční pohody, seznámení s lidovými tradicemi adventu	Dlabačová, Brabcová, Honzírková
	Prodejní vánoční výstavka	Zelená klubovna DM	Vánoční motivy a tradicce z papírového pedigu	Honzírková a host pí. Morsutová
6. – 7.	Den otevřených dveří	DM Pavlákova	Prezentace výchovné činnosti a volnočasových aktivit domova mládeže	vychovatel/ky
3.	Mikulášský turnaj v kuželnkách	DM Štěchovice	Společná zábava a odreagování se při sportu. Prohloubení vztahů mezi studentkami TSOŠ - veterinární	Bc. Janecká Illyová
	Výroba vánočních keramických dárků a jejich prezentace – malá výstavka	DM Pavlákova	Přehlídka dovedností studentů	Nováková

	Workshop výroby dárků	Klubovna		ASK
	Bouling	Herna - Dolní zahrady	Relaxační a zábavné odpoledne skupiny C4	Brabcová
10.	Vánoční večer	Knihovna	Výroba svíček, vánoční zvyky, koledy...	Valoušková
16.	Vánoční večere	DM Pavlákova		Bc. Janecká
Leden				
	Závěrečná kolona tanečních	DM Pavlákova		Taneční klub Gradace Bc. Mazánková
	Večerní lyžování	Ski areál Stupava		Bc. Janecká
	Beseda Mgr. Budínová	DM Pavlákova	Znalost a schopnost využití relaxace a odpočinku	Honzírková, Bc. Romanová a host Mgr. Budínová
	Divadelní představení			Brabcová
	Kouření a jeho následky na zdraví člověka	DM Pavlákova	Prevence	Svobodová
	3 týdny v Indii	Biograf- sklep	Neformální vzdělávání, beseda	Brabcová
Únor				
	Beseda s výtvarníkem		Nové techniky, vitráže	Peštuková
Březen				
	Sympatřák 2015	DM Pavlákova		Procházková, Peštuková
	Velikonoční kraslice a velikonoční tradice	Výtvarná dílna na DM	Přiblížení lidových tradic	Honzírková
	Prodejní velikonoční výstavka	Zelená klubovna DM	Tradice i z recyklovatelného materiálu – papíru, seznámení s výtvarnou technikou	Honzírková a pí. Morsutová Nováková
	Výstavka výtvarných prací	Vestibul DM	Prezentace prací žáků, náušnice a girlandy	Peštuková
	Rekord intru	Tělocvična DM	Zábavné sportovní soutěžení	Illyová Blštáková
Duben				
	Člověče, nezlob se	Knihovna	Zábavná soutěž, relaxace	Valoušková
	Večere pro odcházející ročníky	DM Pavlákova	Program	Brabcová, Dlabačová
	Bobová dráha			Janecká

Květen				
	Ukázka aranžmá floristkou	Klubovna 617	Profesionální aranžmá a jeho technika provedení	Honzírková Hašová P.
21.	Sjezd řeky Moravy	Kroměříž, řeka Morava	Relaxace	Procházková
Červen				
	Cesta do neznáma	Město Kroměříž	Krátká procházka do okolí Kroměříže, odreagování v přírodě a posílení vztahů mezi studentkami a vychovateli	Blštáková, Illyová
	Festival dračích lodí	Přerov	Změření sil, soutěživost	Procházková
	Festival dračích lodí, pohár škol	Hranice	Změření sil, soutěživost	Procházková
	Výlet se skupinou	Okolí Kroměříže	Rozloučení se školním rokem C4	Brabcová

Nabídka zájmové činnosti na DM:

Výtvarné a rukodělné

Estetika - netradiční techniky

A - club

Tvořivé díly

Drátování a výroba šperků

Keramika

Sportovní a taneční

Cvičení na míčích

Dračí lodě

Florbal

Kondiční cvičení

Přehazovaná

Tajči

Street – dance

Zumba

Kulturní a relaxační

Knihovna

Filmový klub v biografu sklep

Pel – Mel - netradiční hry

Muzikoterapie

Hathajóga-jóga těla

Volejbal

Body form

Dívčí a chlapecká kopaná

Badminton

Nabídka zájmové činnosti mimo DM:

Plavání - krytý bazén Kroměříž

Sportovní centrum „Paráda“ Kroměříž

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Dáša Majdová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Prožívání volného času u adolescentů ubytovaných v domově mládeže
Název v angličtině:	Spending adolescents' free time at the dormitory
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá tématem volnočasových aktivit mladé generace. V úvodu teoretické části se práce zaměřuje na vymezení základní terminologie pedagogiky volného času. Obsahem druhé kapitoly je popis vybraných psychosociálních faktorů, které ovlivňují skladbu volného času v období adolescence. Třetí kapitola popisuje některá specifika domova mládeže v souvislosti s volnočasovými aktivitami v rámci výchovy mimo vyučování. Předmětem analýzy průzkumné části jsou volnočasové aktivity a jejich prožívání u žáků ubytovaných v domově mládeže.
Klíčová slova:	domov mládeže, volnočasové aktivity, vychovatel, pedagogika volného času, adolescence
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis deals with the topic of free time activities of the young generation. The preamble of the theoretical part is focused on the basic terminology of pedagogy for free time. Second part contains the description of selected psychological and social factors, which have an influence on adolescents' free time. Third part describes some specifications of dormitories that are connected with free time activities. The subject of analysis of the research part is free time activities and how the students who live there spend their free time.
Klíčová slova v angličtině:	dormitory, free time activities, educator, pedagogy for free time, adolescence
Přílohy vázané v práci:	1 - dotazník pro studenty 2 - rozpis tělocvičny DM 3 - plán akcí na DM ve školním roce 2014 - 2015
Rozsah práce:	80
Jazyk práce:	český